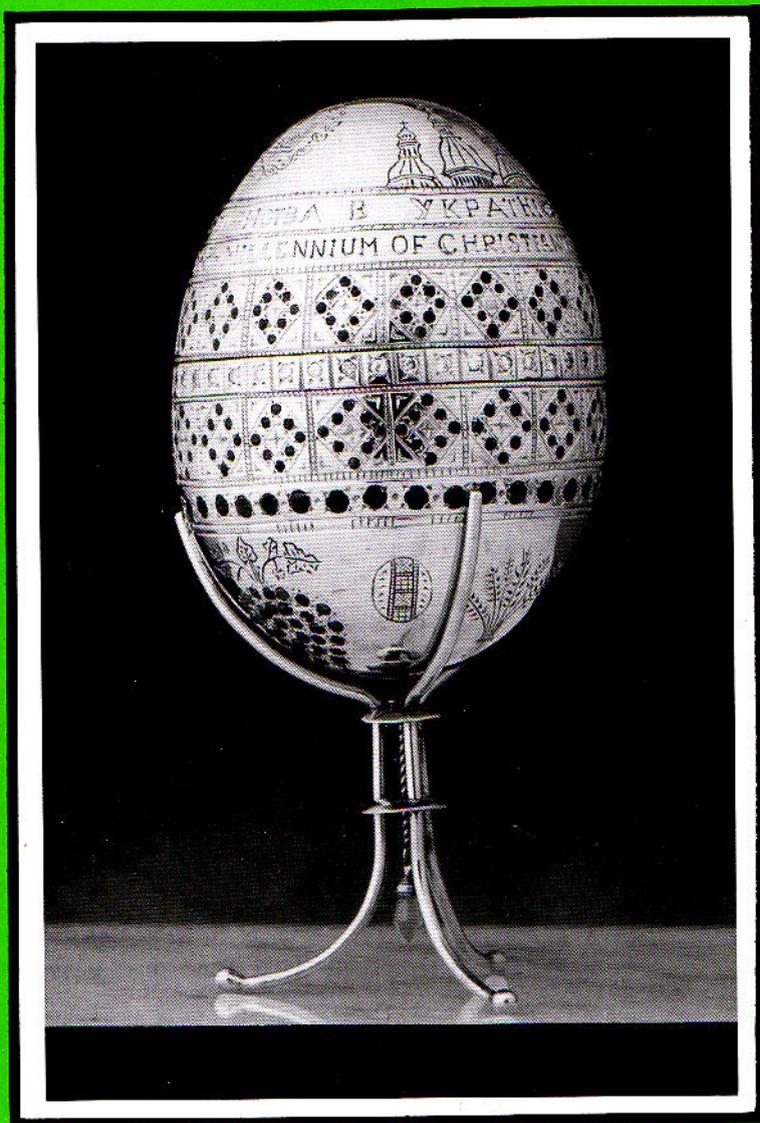

ЛЕМКІВЩИНА ЛЕМКІВШЧУНА

РІК XVI, Ч. 1

БЕЧА — 1994 — SPRING

VOL. XVI, No. 1

**НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ
У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ**

**OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY IN
A FREE UKRAINIAN STATE**

ЛЕМКІВЩИНА

LEMKIVSHCHYNA

ВИДАЄ ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ / PUBLISHED BY ODLWU, INC.

РІК XVI, Ч. 1

ВЕСНА — 1994 — SPRING

VOL. XVI, No. 1

Великодній привіт	1
О. Шевчукевич: Воскрес!	1
І. Романишин: Золота писанка	2
Є. Федоронько: Чертеж — село на Лемківщині (закін.)	2
В. Шурина: Вставай Тарасе!	5
І. Мердак: Лемківська трагедія	6
Р. Одрехівський: Кам'яне різьбарство Лемківщини	8
В. Барна: Життя — мов спалах	11
М. Олійник: О Україно, о мамо рідна!	11
М. Олійник: Люблю я бурю	11
П. Попата "Наш Лемко" — до 60-річчя його появи	12
О. Олесь: Воскресла Україна	13
Lemkivshchyna:	
Golden Pysanka — Ukrainian Easter Egg	14
Talerhof: A Tragic Anniversary	15
Polish Governor of Peremyshl meets Ukrainian Catholic Bishop	16
З Конгресової залі	17
З життя Організації:	
Новий куратор Українського Лемківського Музею	27
60-ліття 1-го Відділу ООЛ	29
Загальні збори Фондації Дослідження Лемківщини	28
Свят Вечір у Ірвінгтоні	30
Загальні збори 3-го Відділу	31
Відійшли від нас	
Св. п. Михайло Шашкевич	31
5-та річниця смерті Св. п. Любомира П'єха	32
Св. п. Антін Горбачевський	32
Св. п. Теодор Радьо	обкл.

На обкладинці: *Іван Романишин. Золота писанка. 1988 р.*

Cover: *Ivan Romanyshyn. Golden Pysanka, Commemorative Millennial Ukrainian Easter egg. 1988.*

Редактор — *Петро Матіасек* Editor — *Petro Matiaszek*
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: *Марія Дупляк, Зенон Войтович, Іван Гвозда, Іван Оленич.*
EDITORIAL BOARD: *Marie Duplak, Ivan Hvozda, Ivan Olenych, Zenon Wojtowych.*
Адміністратор — *Корнило Бабяк* Administrator — *Kornylo Babiak*

Мистецьке оформлення обкладинки: *Михайло Черешньовський*
Cover design by *Mikhailo Cheresniiovsky*

КРАЙОВА УПРАВА ООЛ

ЕКЗЕКУТИВА

Марія Дупляк	голова
Володимир Кікта	1-ий заст. голови
Ярослав Кравчишин	2-ий заст. голови
Зенон Войтович	секретар
Стефан Косцюлек	фінансовий
Іван Гвозда	член Президії
Мирон Мицьо	член Президії

РЕФЕРЕНТУРИ

Юрій Ковальчик	допомоговий
Іван Сорока	організаційний
Микола Грицков'ян	зовнішні зв'язки
Стефан Гованський	куратор музею
Микола Дупляк	заст. куратора музею
Іван Гресь	культ.-освітний
Василь Гаргай	реф. до справ молоді
Марія Корабель	пресова
Іван Васічко	вільний член
Теодор Малиняк	вільний член
Петро Русинко	вільний член

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Леся П'єх	голова
Леся Гой	член
Іван Філь	член

ТОВАРИСЬКИЙ СУД

Василь Майкович	голова
Іван Хомко	член
Юліан Котляр	член

Адреса Крайової Управи ООЛ:

ODLWU, Inc.
P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007

Адреса Редакції та Адміністрації:

"Lemkivshchyna" Magazine
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007 USA

Printed in USA by **COMPUTOPRINT Corp.**
35 Harding Avenue, Clifton, NJ 07011
Tel.: 1(201) 772-2166 Fax: 1(201) 772-1963

Христос

Воскрес!

*З радісним святом
Воскресіння Господнього
вітаємо
Управи наших Відділів
та всіх членів
і прихильників наших організацій.*

*Найкращі побажання
шлемо
Управам та членству
Товариства "Лемківщина" в Україні,
Об'єднання лемків у Польщі,
Союзу українців-русинів Словаччини
та всім землякам,
розкиненим по всьому світі.*

Всіх Вас вітаємо радісним

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Світова Федерація Лемків
д-р Іван Гвозда, голова

Організація Оборони Лемківщини в Америці
Марія Дупляк, голова

Об'єднання Лемків Канади
Іван Оленич, голова

Фундація Дослідження Лемківщини
Володимир Кікта, голова

ОПАНАС ШЕВЧУКЕВИЧ

ВОСКРЕС!

Земля мертва була, пуста-пустинна, сонна темна.
Нараз потряс її, збудив той клич: воскрес!
І в ній поплила вогнена струя, жива спасенна
І пісня полилась жива в душі: воскрес!

Воскрес! Воскрес! — Пташки садочком, лісом
залунали,
листки шептали таємничо так: воскрес!
Моря, потічки, річки з радості дрожали.
Всі раювали небеса: воскрес! воскрес!

Народ, сліпий народ розп'яв, убив Його Святого
Христа розп'яв? — Себе розп'яв! — Христос
воскрес!

Ніхто не в силі вбити духа творчого — живого!
Дух творчий — вічний дух! — Хто ним прозрів —
воскрес!

Христос любов. Він шлях небесний до живого
Бога

і хто з людей Христа прийняв — Христос воскрес!
А хто з людей остав мертвим на клич Христа
живого,

той вічний труп, бо дух лише в живій душі воскрес,

Воскрес! В душі воскрес!
Живий Христос воскрес! — Радіймо!
На всі світи знімим могутній клич: Воскрес!
Шляхом Христа ідім! Любов'ю всіх і вся огріймо!
Жива душа співа:

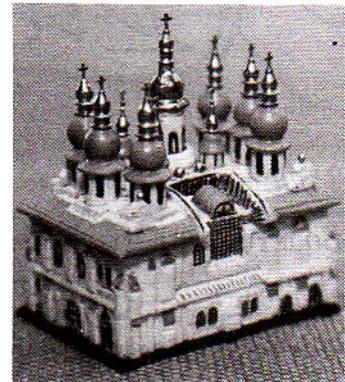
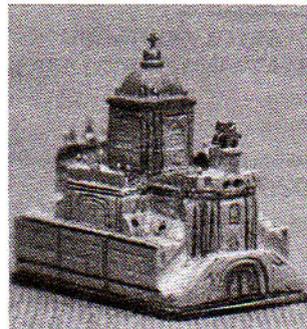
Воскрес!

Воскрес!

Воскрес!

Будучі любителем і декоратором українських писанок, часто приходилося думати з чого б зробити українську писанку, яка могла б бути "вічною"; інакше — зробити писанку з каменя або з металю, так щоб не "розбилася". Вкінці рішив зробити таку писанку зі золота, та удекорувати її дорогоцінними самоцвітами. 1988 рік був доброю нагодою: тисячоліття Християнства в Україні, і з цієї нагоди рішив зробити першу золоту українську писанку. Я знав, що робота такого проєкту забере багато часу, але не знав, що аж два роки піде на цілий плян роботи. Ціле моє доросле життя я був ювеліром-золотником, отже робота в золоті мені не чужа. Придбав я золото, зробив плян — продумав величину писанки, про грубість золота та про карат золота. Карат в золоті означає, який там відсоток золота, та який відсоток домішки. Як відомо, чистого золота майже не вживається. Воно за м'яжке, тяжке, та дороге. Золото мішаємо з іншими металами, чисте золото (100%) — є 24 карат (якість, не вага), 10 кт. золото — 10 частин золота і 14 частин іншого металю, 14 кт. золото — 14 частин золота та 10 частин домішки, 18 кт. золото — 18 частин золота і 6 частин металевої домішки. Коли до золота додається мідь, то буде воно червонявим золотом, таким як виробляють у східній Європі. Коли до золота додати латунь (мосяж) — воно буде жовте — більше подібне до натурального кольору золота. Золото можна також зробити білим, додаючи домішки білого металю. Золото змішують теж з іншими металами тому, для того, щоб було воно сильнішим.

Тому що зі золота майже ніхто писанок не робить, я мусів подумати, який вжити взір, тим більше, що заплянував вставити до цієї писанки також дорогі камінці. Моя золота 18 кт. писанка є натурального розміру. Величина: 65 x 48 мм. Вага: ціла писанка з церквами і стоячком 194.2 г. Писанка з церквами: 186.3 г. Писанка без церков 159.8 г. Церкви в писанці: св. Софія 14.9 г, св. Юр 11.8 г, стояк 7.9 г. На писанці є 440 дорогоцінних малих камінців а саме: 46 діамантів, 146 рубінів, 144 сапфіри, 32 зелені ядиди (жад), 38 червоних гранатів. Зроблена вона з трьох частин. Середня частина, немов великий перстень, тримає горішню і долішню частини, а в самому "перстені"-обручці є горизонтально вставлена

*Катедри св. Юра (Львів) і св. Софії (Київ). Слоняча кість і золота. Праця І. Романишина.
St. George Cathedral (Lviv) and St. Sofia Cathedral (Kyiv).
I. Romanyshyn. Ivory and gold.*

плитка із нефриту (жад, jade). В середині писанки є приміщені дві мініатюрні церкви, які можна виймати і вклати назад до писанки. Ці церкви це св. Софія (Київ) і св. Юр (Львів). Зроблені вони зі слоневої кости, золота, та декоративних каменів. До середньої частини писанки ("перстня") є вставлених ззовні 46 малих діамантів. Горішня частина писанки удекорована геометричним збором. На ній два написи в українській і англійській мовах "Тисячоліття християнства в Україні". У горішній частині писанки є вигравірована копія монети св. Володимира, а з другого боку тризуб УНР, обведений оливковими листками з 1918 р. Там також є 3 бані з св. Софії, та репліка св. Юра. Нижня частина писанки має також геометричний взір. У другий обвід є вставлених 36 смарагдів, дві горстки вишневого і зеленого винограду, соняшник, "жменька" пшениці, та чотири малесенькі писанки, кожна з іншим збором.

Писанка стоїть на підставі зробленої з 14 кт. золота, прикрашена лицьованим камінцем вишліфованим із зеленого хризопразу. В писанку є вставлено 441 камінців.

Писанка була перший раз показана на перед-великодньому базарі Української Католицької Церкви у Вотервліті, Н.Й. Цією писанкою заінтересувались місцеві газети і телебачення. В газетах появились знимки та дописи про цю унікальну писанку.

Іван Романишин Лучків, син українських Карпат на Лемківщині, народився 20 січня 1923 р. в селі Стежниця, коло Балигорода, ліського повіту в родині Антона і Катерини Романишин. Він — член 11-го Відділу Організації Оборони Лемківщини Олбанської округи.

ЧЕРТЕЖ — СЕЛО НА ЛЕМКІВЩИНІ

(Закінчення)

ЕМИГРАЦІЯ І ПЕРЕСЕЛЕННЯ

Масовий заробітчаний рух розвинувся на Лемківщині в перших роках ХХ ст. З Чертежа перші смільчаки поїхали до Америки в 1905 р. Були такі, що їздили в Америку по 2-3 рази, привозили зароблені гроші і обзаводилися господарством, будували житло, купували поле. З деяких хат виїхало навіть по 2-3 чоловіки. Деякі залишилися в Америці на постійне проживання і помагали своїм рідним грошима або посипали пакунки. До першої світової війни в США на заробітки виїхало 25 мужчин і 5 жінок, з них 10 осіб вже ніколи не повернулися в село. Троє не повернулося з Росії після евакуації в 1916 р. Підчас Першої світової війни село зайняли російські війська з армії генерала Олексія Брусілова, які наступали на Дукельський перевал. В той час в селі був вітом В. Федоронько (вихованців). На цій посаді він мусів виконувати накази військового командування. Коли росіяни відступили, в село прийшли угорські війська. Вони жорстоко поводитися з селянами. Віт В. Федоронько і ще двоє активістів — Копацевич і Кот (окулярник) були розстріляні за сприяння росіянам. Деяких арештували, деякого відправили в "Талергоф", дехто рятувався емігруючи в Росію. Кілька мужчин, які служили в австрійській армії попали в російський полон і були заслані далеко в глибину Росії.

В міжвоєнний період потік заробітчан за границю значно зменшився. Так 5 осіб виїхали в США, 9 в Аргентину, 2 в Францію, одна родина Бурнатовських виїхала до Канади.

В 1940 р. 30 в основному бідніших родин і 6 осіб молоді, засліплених русофільськими ідеями і советською агітацією, залишили свої господарства і подалися в Советський Союз. На щастя їх завезли недалеко в Тернопільську область і поселили в селі Софіївка Тербовлянського району. Там вони зазнали горя і побачили що таке советська влада. Коли німці зайняли цю територію вони повернулися назад в рідне село, правда 10 родин вже не застало своїх хат, а 3 родини не повернулося. Там на початку війни в червні 1941 р. 3-х мужчин забрали в Советську Армію. Ілько Ярош і Михайло Кот загинули на фронті, а Степан Кикта був поранений і повернувся інвалідом. Михайло Кот був арештований і

10 років відбув на Сибірі.

1 вересня 1939 р. розпочалася війна. В селі відбувалося деяке замішання. Закрилася школа, бо вчителя п. Радванського мобілізували до війська, а крім нього ще 10 селян. Цісарською дорогою відступали польські війська на схід в Румунію, їх обстрілювали з німецьких літаків. Всюди проявлялося беззладдя і паніка. В місті раптово забракло товарів і продуктів. Через 14 днів польська держава перестала існувати, з війська повтікали вояки додому, крім тих, хто попав в німецький або советський полон. По річці Сян була проведена границя між двома великими державами — Німеччиною і Советським Союзом. Створилася ситуація коли близькі і споріднені села попали в різні держави. Бажаючи відвідати рідних, або по інших справах, а дехто із-за цікавості про советський "рай" вночі нелегально зі страхом переходив вброд ріку Сян і декілька днів знайомилися з тамтешніми обставинами, а пізніше тим же шляхом поверталися.

Поступово становище утихомирювалося, в школі розпочалося навчання, яке вели вчителі Петро Обаль з Стрия та Олена Крупа з Дубрівки Рускої. Селяни продовжували осінні польові роботи, відновили роботу сяноцької фабрики, повідчинялися крамниці. Але то було затишшя перед бурею.

22 червня в неділю о 4 год. ранку селяни збудилися від гудіння літаків. З-за Сяну чути було стрілянину, бомбові вибухи і спалахували пожеги. Люди почали пакувати найнеобхідніше в мішки і плаhti зі страхом і надією що ось, ось прийдуть наші рускі яких чекали. Цілий день в неділю літаки великими групами з ревом низько над землею летіли за Сян і через деякий час спокійно поверталися назад. Вибухів вже не було чути бо скидали бомби десь дальше. В селі розмістилося німецьке військо, був запроваджений окупаційний стан. Селян обложили контингентом на зерно, м'ясо, молоко, завели карткову систему на товари і продукти. До здачі контингенту опечатували жорна, а пізніше забирали камені до громадського приміщення і віддавали після здачі контингенту. Здавши контингент, селяни одержували "пункти" на право мізерної покупки товарів і продуктів. З церкви забрали дзвони, всіх дорослих паспортизовано — кожному видано "кенкарту" з фотографією і відбитком пальців. Навіть коні, худоба

Учні під час перерви. Чертеж. 1938 р.
School recess. Chertezh. 1938

Студенти з Чертежа.
Students at the Chertezh village line.

і свині всі були на обліку і мали металічний кульчик з номером. Ніхто не мав права для себе заготовити м'ясо. Для фронту збирали теплий одяг. Селян виганяли на примусові роботи, возити камінь на дорогу, розчищати дороги від снігу, заготовляти ліс, будувати оборонні укріплення вздовж Сяну.

Почалося переслідування жидів. Спочатку їх зобов'язали носити на рукаві білу пов'язку з шестикутною зіркою, ліквідовано їхні склепи, варстати, канцелярії. Селянам не вільно було продавати їм живність. Пізніше зігнали їх в спеціальні бараки, так зване "Гето" і водили на тяжкі роботи. Виснажених і пограбованих їх розстрілювали і закопували в лісах і ярах. В селі не було жидів, але селяни мали серед них багато добрих знайомих і тому допомагали їм продуктами. Не виключено, що дехто в селі переховував жидів і тим самим врятував їм життя. В селі періодично квартирували німецькі війська. Біля школи були поставлені 2 бараки, в одному держали коней, а другий був складом мундурів і провіантів.

В 1943 р., коли німці на східному фронті потерпіли поразку і почали відступати, окупаційний режим посилювався. На дорогах влаштовували шлагбауми, велась перевірка документів і всього що везлося на фірах. Будь яке підозріння, або непослушество грозило негайною відправкою до Освієнціма. Богу дякувати наше село минули такі кари, але в сусідніх селах було таке і це наганяло великий страх на селян. Весною і літом 1944 р. в селі появились біженці, які тікали зі східної України. Вони розказували про жахливе життя, сталінський терор в СРСР і радили людям їхати на захід. Їм не вірили і ніхто їх не послушав, бо чекали визволення і приходу руских.

Перші частини Червоної Армії вступили в село 2 серпня 1944 р. зі сторони Чубані і дійшли до річки

Сянічок, де зустріли опір німців, які окопалися на Сяночецькій горі і в Буднях. По цій лінії фронт тривав 5 тижнів. В селі розміщалися советські війська, техніка і штаб командування, тому воно було об'єктом атак німців. Припинилися всякі роботи, селяни переховувалися в пивницях і заздалегідь споруджених бункрах. Частина будинків була пошкоджена. Троє було вбито, 4 поранено. Аж на початку вересня німці відступили.

Спішно почалися польові роботи, збирали і звозили змасакрований врожай. Поля були перериті окопами і ямами від вибухів куль. Кругом було розкидане військове спорядження, вибухові заряди і зброя. В солдатів за горілку, м'ясо чи сало можна було виміняти все що вони мали — коня, обув'я, одягу, зброю.

В місті і селі була створена польська адміністрація. Селянам приказано збирати зброю і патрони і здавати солтису. Советські війська продовжували квартирувати в селі. Спеціальні частини робили облави і молодих хлопців забирали в армію. Так попалися Мирон і Йосиф Волянські, Володимир Кіт, які пізніше загинули на фронті. Володимир Кикта і Йосиф Волянський повернулися, але останній без ока. Крім цього, по селах робилися обшуки і забиралось у селян предмети, які вони виміняли у солдат. Йосиф Федоронько трагічно загинув при розбірці военного об'єкту в Костарівцях.

В цей час була проголошена угода між польським і советським урядами про переселення. І хоча в "Угоді" переселення зазначувалося як добровільне, польська влада, та й саме польське населення почали діяти дуже агресивно по відношенню до українців. Створювався терор — вбивства, грабунки, пожежі, дискримінація, погрози: "Kabanie, zabierajcie się stąd".

В селі появилися біженці з інших сіл, які рятували життя і пішком чи на фірах добиралися до Сянока. Страх і нестерпні умови змусили селян зі сльозами на очах і біллю в серці покидати насиджені з діда — прадіда хати і землі і з мізерним майном їхати до залізничної станції. Там людей разом з худобою і іншими причандалами ладували в вагон. Там же проводилася формальна реєстрація. На кожну сім'ю видавався евакуаційний лист з переліком членів сім'ї, їх віку і майна яке залишилося, а також вказувалася місцевість переселення.

Перша група селян — 3 родини виїхали в червні 1945 р. і поселилися в с. Старе Село біля Дрогобича. Друга група — 4 родини виїхала в липні і поселилася в с. Підгірці біля Олеська на Львівщині. Третя група — основна більше 50-ти родин виїхала на другий день після святкування Спаса і поселилася в с. Рихтичі біля Дрогобича і в м. Стрию. Вони взяли з собою церковні принадлежності і деякий громадський інвентар. Заболотців виселили на початку 1945 р. на самий Йордан. Вони поселилися в с. Солонське біля Дрогобича.

В Чертежі залишилося ще 10 українських і 5 мішаних родин. Вони думали, що їм вдасться залишитися. Але з початком квітня 1945 р. польські військові частини насильно заставили 10 українських родин протягом 2-х годин покинути свої хати. Плач і лемент не помагали, бо і місцеві поляки були зацікавлені в виселенні. Ці родини поселилися в основному в с. Найдорф тепер Західній біля Самбора.

Так, із 90 господарств в селі залишилося 5 польських і 5 мішаних родин. У звільнені хати вселилися поляки — переселенці з України, в основному з с. Устіянова і Камінки — Бузької (Струмислової), а також прийшли люди з інших сіл, яких стало більше чим корінного населення. В церкві почалися Богослуження в римо-католицькому обряді, запанувала польська мова спілкування між людьми.

Так завершилася злочинна Сталінсько-Б'єрутська акція деукраїнізації закерзонського краю, в тому числі і села Чертеж.

Акція "Вісла" села не торкнулася.

ВАСИЛЬ ШУРИН

ВСТАВАЙ ТАРАСЕ!

Пророку Шевченко — вставай!
Великий наш Тарасе.
Тепер надходить місяць май,
Змінились на Україні часи.

Мир у нас запанував,
Тебе нам бракує...
Щоб хоч спаситель нам післав
Людину, що добре керує.

Здійснилися Твої мрії,
Ти в думці мав Україну вільну.
Маємо серця повне надії,
Що не підемо більше на війну.

Наш генію великий, славний,
Нехай Твій дух Україну стереже,
А молодий єї цвіт гарний,
Хай Господь Бог довіки береже.

Вставай Тарасе! Чи чуєш Пророку?
Час відбудувати Україну синьооку...
Вставайте славні наші герої і козаки,
Кордонів України стерегти.

Вже шумлять зелені і ліси і гори
І реве Дніпро та Чорне море!
Що омріяна Тарасом рідна земля
На завжди стала Україна вільна!

Рочестер, березень 1992 р.

КРАЙОВА УПРАВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ в АМЕРИЦІ
СКДАЛАЄ ЩИРУ ПОДЯКУ ВІДДІЛАМ ООЛ:
ПАССЕЙК, ІРВІНГТОН, ДЖЕРЗІ СІТІ, ЧІКАГО та ОЛБАНСЬКА ОКРУГА,
ЩО ЧЕРЕЗ КУ СКЛАЛИ СВОЇ ПОЖЕРТВИ НА БУДОВУ УКРАЇНСЬКОГО ЛЕМКІВСЬКОГО
КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ В СЕЛІ ЖДИНЯ.

ЛЕМКІВСЬКА ТРАГЕДІЯ

Мрія відвідати землю, де я народився, збулася тільки через 30 років. Мені наснився мій край, моя рідна оселя, спогади дитинства назавжди закарбувалися в моїй душі. День, коли я ступив на своє, заросле тереном подвір'я, був сірий осінній і ще до щему сумний. Я оглянувся навколо себе, побачив гори, хмари і стиснулося моє серце, і покотилися сльози чогось тяжкого, нерадісного, страшного. Мені здалося, що душі моїх предків говорять зі мною. Мені здалося, ніби встають вони з могил і, тримаючись міцно за руки, із останніх сил, хочуть розказати про ту велику кривду мого народу, про трагедію лемків. З цієї хвилини я вже не належав собі, я дав слово розповісти те, що запам'яталося, що пройшло через дитячі роки, розповісти про ту несправедливість, яку зазнав наш український нарід.

Село наше Райське отримало назву від чудових краєвидів стрімкої ріки Сяну. Сян, пробиваючись там крізь скелі гір Стриту, творить химерні закрути поміж селами Творильним, Студенним і Райським.

І саме проломи та закрути надають краєвидові мого села невимовної чарівної краси. Гора Дів... Дивишся зверху і бачиш, як круто вирує і повертає тут Сян. В сонячний день риби-марени перекидалися животами і виблискували сріблом на сонці. Я міг стояти годинами і милуватися, такої краси я більше в своєму житті не зустрічав...

Лемківські хижі з солом'яними стріхами тулилися до берегів Сяну, як кораблики. Чиясь уміла рука дуже затишно і доречно порозміщувала їх тут.

Село розділялося на три частини: Горішне, Долішне і Горбок. В нижньому кінці села, на горі Дів, стояла білокамінна церква, а біля неї — старі липи, в підніжжі гори, як свічки — ясени, посередині села — липова алея. А в кінці алеї — кляштор (жіночий монастир) з красивою двоповерховою спорудою, що надавала селу ще більшої принадності. В кінці Горішнього громада саме перед війною збудувала дерев'яну двоповерхову школу і дуже люди нею гордилися, бо стара школа їх вже не влаштовувала. Закінчувалося село копальнею

нафти: вона була невелика, кілька шибів (вишки) та люди, котрі не мали землі, могли заробляти собі на шматок хліба. Село було невелике, землі мало, тому майже кожна третя родина змушена була їхати за океан на заробіток. Не всі повернулися, але мета була одна: заробити грошей, не розтринькати ні цента і купити шматок землі, щоб бути господарем у своїй хаті.

Та згущалися хмари і вже люди відчували якусь тривогу. Били вікна крамниць євреям, українцям не давали посади...

Якось перед жнивнами, у покоси, спокійну тишу нашого села порушив літак, він впав на рівнині, біля Сяну. Багато з односельців ніколи в житті не бачив літака, були здивовані, кинули роботу і бігли, щоб подивитися на те диво. Дорослі говорили, що літак — чехословацький розвідник. Видно було, як пілот зняв комбінезон, загорнув у нього мапу і револьвер і кинув все у кущі. Попросив води. В селі не було поліції, тільки лісничий мав рушницю, тому й надали йому "честь" затримати пілота. Помістили полоненого в кляшторі на другому поверсі, а внизу поставили варту з місцевих селян...

Жив собі в нашому селі чоловік, родом він з села Горянка. Ніхто по прізвищу його не називав, а звали Михайло Горянчик. Землі мав мало, а дітей, як кажуть лемки, "повний пец". Та хоч був бідний, відрізнявся від всіх господарів тим, що займався політикою...

Коли на другий день повітова поліція приїхала арештувати пілота, в кімнаті, де він сидів, нікого не було. Наш Горянчик, закинувши мотузку на другий поверх, визволив пілота. Чехословацький кордон був недалеко, то за ніч він його і відпровадив. Поліція не знала, хто це зробив, та односельці добре знали, здогадувалися. З часом люди говорили, що на знак вдячності, пролітаючи над селом, літак давав знаки. А може так тільки здавалося? Та далі сталося страшне. Першого вересня 1939 р. два фашисти Сталін і Гітлер за угодою Рібентропа-Молотова поділили Європу. По сталінському договору з фашистською Німеччиною Сян став кордоном. Наша ріка була закована з

двох сторін колючим дротом. Ми опинилися під німцями, а частина села під більшовиками.

Частина маєтку селян залишилася на тому березі Сяну. Деякі родини залишилися без шматка землі і їм було запропоновано поїхати на роботу до Німеччини, частині — пересилитися на Холмщину. Люди, які опинилися на правому березі, по советських законах на прикордонній смузі не можуть жити. Хати були спалені, а родини вивезені на Волинь. Вже в перші дні ми відчули, що таке війна... советські прикордонники нам видалися страшними. Всі вони були в будьонівках-шлемах з високими "пупцями" і величезними зеленими зірками. Довгі гвинтівки з відкритими багнетами надавали їм ще більш страхітного вигляду.

Восени 1944 року, після двотижневих боїв за наше село, ми вперше побачили "визволителів". Обіцяли нам золоті гори, розповідали про щасливе життя в колгоспах і що таке Радянський Союз. Знятий був кордон, люди відітхнули, впізнавали свої поля, межі. Та радість не була довгою. Навесні 1946 року кілька разів хотіли виселити наше село, але УПА перекривало дороги і гірська місцевість ставала недоступною, люди не хотіли покидати свою рідну землю і тільки на третій раз...

Було це в четвер, а може в п'ятницю. Мати пекли хліб, заглянули у віконечко і побачили, що з гір, чорною лавиною, спускаються в село польські жовніри. Через годину в селі не залишилося ні однієї живої душі. Дороги були перекриті. Поляки силою вирішили переправити нас через Сян. Ріка, на той час була повноводною, стрімкою і глибокою, і коли загнали одного чоловіка в воду, зрозуміли, що переправити всіх людей в такий спосіб, неможливо. І через гори, гірськими стежками, де ніхто ніколи собі не дозволяв їхати навантаженим возом, вони зробили переправу. Падали коні, діти пхали вози, польський капітан бив нагайкою тих, хто не міг виїхати на гору.

До сих пір не маю спокою: за що люди працювати, побожні, і які любили свою рідну землю, за яку кару понесли цей тяжкий хрест?

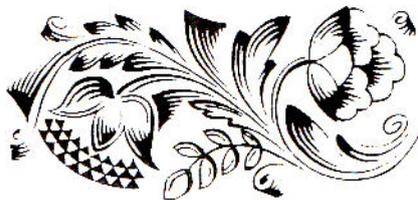
Михайло Горянчик появився в нашому селі в кінці 1945 року з сотнею українських повстанців в чині сотника. З ним був і його наймолодший син

Василь, якому було 17 років. Не дивлячись на те, що з села виїхали люди, а з ними і Михайлова дружина і діти, він був вірний своєму народові і тим горам. Він залишився там, мстився за нас, за наші сплюндровані землі, за несправедливість. Мстився, бо мусів мститися. Підпалював села, щоб нічого не залишалось полякам. Але недовго йому судилося жити, його зустріла тяжка доля. Розповідали, що син його заснув на варті, за що був покараний різками. Молодий хлопчина не витерпів такої наруги, почав погрожувати, і за суворим воєнним законом, був засуджений до страти. Батько ставав на коліна, молився, та нічого не міг зробити, такий був час.

Після цього Михайло Гурянчик покинув УПА, не пішов за океан, а залишився на рідній землі, мстився всім, хто потрапляв на його шляху. Розповідали, що брав участь у великій операції у місті Балигороді, де був вбитий польський генерал Сверчевські. Розказують, що в цій операції було захоплено в полон багато українських повстанців, був захоплений і Михайло. Після тяжких допитів у Кракові, на майдані всіх стрільців УПА було повішено, а Михайла Горянчика, як сотника, повісили за ребро...

З 1945 по 1946 роки було депортовано майже мільйон українців з Польщі, але польський уряд на тому не зупинився, йому сподобалось глузувати над нашим народом. І в 1947 році розробляє таємну операцію під назвою "Вісла". Караючі загони робили облави на Лемківщині, ловили українців і депортували на німецькі землі.

Прошло майже півстоліття від страшних часів, яких зазнали лемки. Ніби польський уряд визнав ганебну акцію. Але стискається серце від його запізненого покаяння. Залишились там наші рідні гори, земля, могили предків, батьків і рідних. Ми не маємо змоги вільно відвідувати їх. Залишилась єдиним свідком церква в Райському. Але поляки, щоб замести свої безбожні диявольські сліди, самі до костьола ходять, Богу моляться, а в мирний час динамітом українські церкви зривають. Та правди не закопати нікому, про ті злочини мусить знати весь світ.

КАМ'ЯНЕ РІЗЬБАРСТВО ЛЕМКІВЩИНИ

В українському народному мистецтві різьбарство, від найдавніших часів, це один з найпопулярніших видів художньої творчості. Особливого успіху воно досягло на Лемківщині, в чудовому краю працелюбних і талановитих людей. Лемківська різьба — цікаве явище не тільки в українській, але й у світовій культурі. На жаль, воно недостатньо вивчене українськими науковцями. Якщо з питання дослідження лемківської різьби по дереву, особливо сучасної, є бодай невеликий доробок українських дослідників, зокрема В. Паньківа, А. Будзана, Б. Бутника-Сіверського, І. Красовського, М. Моздиря, О. Чарновського та деяких інших, то вивчення кам'яної різьби регіону майже зовсім залишилося поза увагою більшості з них. Чи не єдиною опублікованою роботою в Україні на сьогоднішній день по вивченню кам'яної різьби на Лемківщині є стаття І. Красовського "Камінь і дерево в народних промислах лемків" у журналі "Народна творчість та етнографія", 1987, N 5, (с. 21-28).

Дослідження різьбарства Лемківщини утруднюється ще й тим, що після трагічних подій насильного виселення лемків з рідних земель у перші повоєнні роки були перервані багатотисячолітні традиції мистецького розвитку краю. Ті, з витворів художнього каменяряства, котрі уцілили до наших днів, гордо височать обабіч доріг, на цвинтарях, побіля залишених церков і без жодного слова своєю пластичною мовою оповідають про високу художню культуру своїх творців, витоки якої сягають у глибину віків, у часи Київської Русі Володимира Великого. Адже лемківські землі у ті далекі часи були складовою частиною Давньо-української держави.¹ Згодом цей чарівний край на довгі віки попав під гніт іноземних поневолювачів... Але художні ремесла завжди займали у духовій культурі лемків почесне місце, серед них різьба по каменю.

Центром каменяряського ремесла на Лемківщині здавна були села в районі Магурицького хребта (на південь від міст Горлиці та Ясло). Є зафіксовані відомості про використання в с. Перегонина в 1668 р. будівельного каменю.² Це, звичайно, не значить, що каменяряство тут не існувало раніше. Однак, для тих давніх часів харак-

терна відсутність широких документальних та матеріальних даних.

Краще ми можемо судити про розвиток каменяряства у пізніші часи. У XIX ст. ряд сіл поблизу Магурицького хребта стали центром каменяряства (Бортне, Перегонина, Бодаки та деякі інші).³ З другої половини XIX ст. художнє каменяряство чітко відділяється від ужиткового. (Під ужитковим розуміємо виробництво каменів для млинів, жорен, брусів, будівельних бльоків і т. п.). З цього часу можна говорити про різьбу в камені більш конкретно, бо ще до сьогоднішнього дня на Лемківщині збереглося багато її пам'яток (на могилах, при дорогах, біля церков і т. п.). Це кам'яні каплички, які витісувалися завжди з майже цільної брили (були і складувані з окремих елементів), фігури Розп'яття (кам'яні хрести з Розп'яттям), Святих і т. п.

Ці пам'ятки лемківської матеріальної культури містять в собі глибинні риси української традиційності. Так, куполи багатьох придорожніх капличок часто, за своїм силуетом, нагадують цибулясті барочні бані українських церков, а в основі поземного плану таких капличок, як правило, лежить квадрат, або майже квадрат — вплив зрубу української дерев'яної архітектури. Такий вплив дерев'яної архітектури та різьбарської оздобы її елементів на кам'яну характерний не тільки для лемківського, але і для всього українського мистецтва в цілому.⁴

Особливо цікавим явищем у лемківській кам'яній різьбі є фігури Розп'яття (кам'яні Хрести з Розп'яттям). Вони стали особливо популярними на Лемківщині в кінці XIX — початку XX століття. За трактуванням форми їх умовно можна поділити на дві групи:

1. фігури, виконані способом наслідування реалістичного трактування форми (прагнення народних майстрів працювати "під професійну скульптуру");
2. фігури, виконані в традиційний простона-

(Ze studiów nad ludową rzeźbą kamienną na Łemkowszczyźnie, cz. I) Polska sztuka ludowa, 1962, N 2, st. 84.

3. Łopatkiewicz Tadeusz. Ośrodki kamieniarstwa ludowego na Łemkowszczyźnie środkowej. Polska sztuka ludowa, 1985, N 3-4, st. 177.

4. Таранушенко Степан. Народні елементи в монументальній мурованій архітектурі XVII-XVIII століть на Слобожанщині. Пам'ятки України, 1992, N 2-3, с. 119-120.

1. Грушевський Михайло. Історія України-Руси. Київ, Наукова думка, 1991, I том, с. 492.

2. Marczakowa Krystyna. Kamieniarstwo ludowe u łemków

Лемківська різьба в камені "Свята Родина" походить з-під Ждині (Горличчина). Голова Йосифа не збереглася. Скульптура зберігається у соборі Пресвятої Тройці у Сяноку. Gravestone sculpture of the Holy Family, originally from Zhdynya, Horlytskyi region. The head of St. Joseph has been damaged and lost. The sculpture is now housed in Holy Trinity Cathedral, Syanik.

родний спосіб схематичного трактування форми.

Величина фігури Христа може бути різною — від декількох десятків сантиметрів до одного метра і більше. Якщо порівняти співвідношення обох вищезгаданих груп між собою за величиною розміру фігур кожної групи, то ці співвідношення будуть найрізноманітнішими. Так, у с. Мацині Великій, на цвинтарі, де дуже багато кам'яних Христів із Розп'яттям, фігури зі схематичним трактуванням форми, як правило, значно більші за розміром (заввишки до 1 метра), ніж фігури з "реалістичним" трактуванням пластичної форми фігури Христа (50-60 сантиметрів висоти). Тоді як у с. Бортному цієї різниці практично не відчувається... Отже, у кожній місцевості це співвідношення може сприй-

матись по-різному.

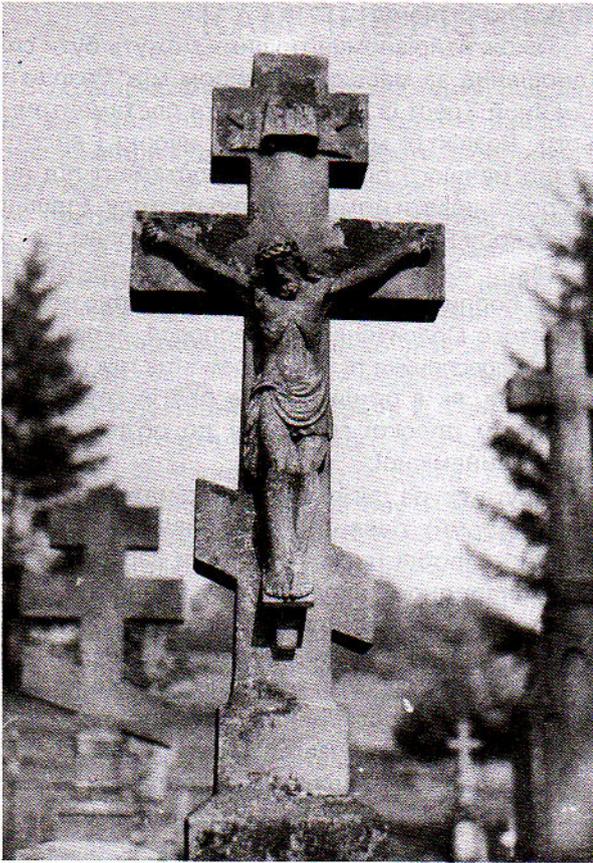
Також найрізноманітнішими можуть бути співвідношення за масою і розміром між Розп'яттям (кам'яний Хрест із Розп'яттям) та постаментом до нього. Розп'яття може бути за масою і висотою значно меншого розміру, ніж постамент під ним, або дорівнювати йому висотою розміру. Рідші випадки, коли Розп'яття домінує над цоколем (зокрема, такий нагробник є на цвинтарі у с. Білянка біля м. Горлиці). Трактування рисунка рис обличчя розп'ятого Спасителя, його волосся, складок матерії начерсленика та інших елементів теж найрізноманітніша, як в одній, так і в другій групі фігур, від зовсім плоскої графічної до об'ємної і пластично-динамічної.

Друга група фігур (більш схематичне трактування форми), очевидно, має значно глибші традиційно-народні риси. Їх початки варто шукати в протонародному українському малярстві, на стінах дерев'яних церков, у зображенні Христа на плащаницях і т. д. Адже в українській церкві поруч з академічним завжди існувало (особливо монументально-декоративне) протонародне мистецтво. Схематичність і узагальнення образу, це риса притаманна і скульптурам стародавніх руських ідолів⁵, більшість яких були дерев'яними, тому не дійшли до нашого часу. Традиційно, більш звичним матеріалом для українського будівничого і скульптора було дерево. Ця традиція інколи теж відчутна у трактуванні форми деяких кам'яних лемківських народних скульптур Розп'яття.

Окрім розп'ятого Христа на Лемківщині були поширені кам'яні придорожні статуї Богоматері з дитиною, Святого сімейства (Йосип і Марія з дитиною), Святих. Тут також конкретно виступають риси традицій української дерев'яної різьби, а особливо іконопису. Останнє помітно у рисах обличчя (найчастіше Богоматері), а також у трактуванні одягу. В Соборі Пресвятої Тройці у Сяноку зберігається привезена сюди єпископом кам'яна скульптурка — трифігурна композиція Святого сімейства заввишки 64 см з-під Ждині (Горличчина, де під відкритим небом їй загрозувало повне і остаточне знищення). У площинному трактуванні фалд одягу Йосифа та Марії, у пластиці рук виразно виступають іконографічні традиції давнього українського монументально-декоративного живопису.

Варто відзначити ще одну рису лемківської

5. Історія українського мистецтва. Київ, УРЕ, 1966, I том, с. 116.

Фрагмент нагробка Марини Пищ (1931 р.). Село Менщина Велика, Горличчина на Лемківщині.

Фото: Роман Одрехівський, 1993 р.

Gravestone cross. Village of Mentsyna Velyka in Lemkivshchyna. 1915.

народної скульптури (як дерев'яної так і кам'яної) — це застосування поліхромії (багатокольоровості) для посилення ефекту дії образу. Поліхромія застосовувалась як в інтер'єрній, так і в екстер'єрній (на відкритому повітрі) пластиці. Початки таких традицій сягають до давньоруських ідолів. В давньоруській пластиці кольору теж відводилась важлива роль у створенні мистецького образу.⁶ Так у придорожній скульптурі розп'ятого Христа у Гладішеві (біля православної плебанії, Горличчина, 1909 р., фундатор Федорко) колір на скульптурі оживляє риси обличчя Спасителя (бороду, вуса), елементи драперії (начерсленника). Оскільки відкритий простір пом'ягшує і без того скромну

6. Історія українського мистецтва. К., УРЕ, I том, 1966, с. 114.

пластичність форм фігури, то колір доповнює її, підкреслюючи експресію руху, збагачує вираз, вносить риси простонародности...

Отже, кам'яна різьба на Лемківщині має свою давню історію. Арсенал її виразів надзвичайно багатий. Її вплив відчутний і на творчості народних майстрів польського регіону, в першу чергу на півночі та заході від м. Горлиці (с. Лужна, с. Ядловка та інші). У м. Рацеховичі (воєводство Краків) на цвинтарі можна зустріти надгробники з візантійською іконографією (розп'ятий Христос, прибитий чотирма цвяхами, а не трьома, згідно католицької іконографічної схеми) та іншими рисами, притаманними майстрам різьби по каменю з лемківських сіл Мацина Велика, Бортне, Перегримка, Білянка, Поляни Суровичні та ін.

Як зазначає відомий український дослідник Лемківщини в Україні І. Красовський, до найталановитіших серед лемківських майстрів різьби по каменю кінця XIX — початку XX ст. варто віднести уродженця села Поляни Суровичні (поблизу м. Дуклі) Івана Кавку. Одне з найбільших досягнень майстра це реставрація кам'яних фігур Зигмунтівської каплиці в Кракові (кінець XIX ст.). Авторству Івана Кавки належать також декілька скульптур з оформлення катедрального собору в Перемишлі.⁷ Майстер плідно працював і в художній різьбі по дереву. В Національному музею у Львові знаходиться декілька його творів з дерева.⁸

Народні різьбарі Лемківщини ніколи не осягнули б таких висот, якби їх творчість не опиралася на глибокі корені своїх національних традицій. Варто також зазначити, що велику роль у цьому відіграв і синтез лемківської різьби з іншими видами українського народного мистецтва, як архітектурою, малярством і навіть вишивкою (останнє в декорі елементів одягу, у різьблених елементах плит і т. д.).

Своїм талантом, творчим пошуком, наполегливою працею народні мистці і створили неповторні образи лемківської кам'яної різьби, складової культури великого українського народу. Дуже хотілося б, щоб ці чудові пам'ятки збереглися і для наших нащадків.

7. Красовський Іван. Камінь і дерево в народних промислах лемків. — Народна творчість та етнографія. 1987, N 5, с. 23.

8. Німенко Андрій. Українська скульптура другої половини XIX - початку XX століть. К., Вид-во АН УРСР, 1963, с. 108-109.

ЖИТТЯ — МОВ СПАЛАХ

Великий літературний вечір-спомин "І линуть спогадів ключі журавлині" відбувся у містечку Гусятині на Тернопільщині, що був присвянений пам'яті української поетеси Марії Олійник. Так склалася доля цієї мужньої жінки, що народившись на Лемківщині, у Сяноці в 1912 році, майже все життя провела у містечку Гримайлові, де й похована. У тридцятих роках вона закінчила Тернопільську українську гімназію "Рідна школа", потім навчалася деякий час у Кракові, де й зустрілася із своїм судженим чоловіком — командиром загону УПА-Північ Петром Олійником (псевдо "Еней"), потім було підпілля, боротьба з ворогом, народження сина, і вічна розлука з коханим...

Спогадами про свою, вічно чекаючу на чоловіка матір, що саме загинув у бою з енкаведистами, повідав присутнім син поетеси Андрій Олійник, який постійно веде пошуки відомостей про батька. Він розповів про творчі будні нині покійної матері, яка постійно писала вірші, старалася в них вилити усі свої болі і печалі, і постійно зі сльозами на очах згадувала рідну Лемківщину.

І своєрідним творчим доповненням вечора були вірші самої Марії Олійник у виконанні працівників місцевої бібліотеки. І наче сама поетеса своїм гарячим щирим словом поетичним прийшла із днів минулих на зустріч із своїми прихильниками — читачами юними і зрілими, щоб ще раз потвердити свою живучість і в днях нинішніх... Нескорена Марія Олійник знову ожила із образу, що стояв серед українських вишиваних рушників, у свічах пам'яті доквіл, і людської пам'яті...

Про дух випускників Тернопільської української гімназії "Рідна школа" говорив на вечорі один з її колишніх учнів, поет, голова Тернопільської письменницької організації, Петро Тимочко, який прочитав також свої вірші. На вечорі виступили: головний редактор журналу "Тернопіль" Михайло Ониськів, який прилучився до публікації творів Марії Олійник у своєму журналі, а також директор обласного книжково-журнального видавництва Нестор Миколюк, член Спільки письменників України Богдан Бастюк.

Українська поетеса з Лемківщини Марія Олійник почала друге життя... у пам'яті людській своїм невмирущим словом!

Володимир Барна

МАРІЯ ОЛІЙНИК

■
О Україно, о мамо рідна!
Чому ти досі нещасна, бідна?
Де твої діти, сини-соколи?
— Ох, мої діти у чистім полі
В сирих могилах, доню, лежать,
Про злоті мрії, про волю снять...
Ох, мої діти уже ніколи
Не стануть з гробу і в чистім полі
На прою не вийдуть із ворогами,
Не оборонять мене шаблями,
Але зростають внуки-вірлята,
Вони розгорнуть свої крилята, —
Вони сміливо злетять угору,
Зустрінуть грізну бурю сувору.
На них надія велика в мене,
Вони піднімуть моє знамено,
Вони повернуть дідовську славу,
Здобудуть волю, честь і
державу!

1929 р.

■
Люблю я бурю, громів удари,
Люблю їх грізну, шалену лютю,
Люблю дивитись на чорні хмари,
Як блискавиці ясні їх рвуть.
Люблю я бурю, вона вразлива,
Жахом, снагою проймає світ,
Від неї в груди вступає сила,
Від неї в серце рветься в політ.
Люблю я бурю, вона нещадна,
Все кволе, нице зміта вона, —
Всміхнеться сонце й знову
всевладна
Бує, квітне у світі весна.

1928 р.

"НАШ ЛЕМКО"

(До 60-річчя його появи)

"Мистецтво — найміцніша зброя", — сказав і так титулював свою книжку мистець Петро Андрусів. До цього роду мистецтва належить і інша зброя — слово. Від написаного слова піднімалась боротьба українського народу проти всяких ворогів. Творчими словами Т. Шевченко, Л. Українка, І. Франко та інші українські поети і письменники підбунтовували і закликали свій народ бути оборонцем своєї волі і свободи. Зброя пера, означає щось більше ніж спис, меч, граната, кулемет чи танк із заліза. До зброї пера належать ще й публіцистичні, журналістичні та іншого характеру або жанру літературні видання. Хай це будуть світські чи релігійні, громадські чи економічні теми, які появлялися у різних творах — газетах, журналах і книжках. Усі вони належать до видань, записаних золотими буквами в історії нашого народу.

Двадцять міжвоєнних років Лемківщина, у складі Галичини, була під польською окупацією. В цьому періоді, до одного з більш відомих видавництв в Україні, була друкарня Івана Тиктора у Львові, на вулиці Руській, 18. Тут появлялися різні періодики, щоденники, тижневики і місячники під такими назвами: "Новий час", "Народна справа", "Наш прапор", "Дзвіночок" і "Комар".

У 1934 році, в тому ж Українському Видавництві, почав друкуватися і часопис "Наш Лемко" за редакцією Юліяна Тарновича. Це був двотижневик, завдяки якому, український народ на широких землях України знайомився з Лемківщиною і лемками — частиною свого народу. Ця газета, до великої міри, була піонером видавничої справи, новим часописом, якого необхідно було видавати окремо.

Коли для асиміляції місцевого населення, на теренах Лемківщини, діяв спеціальний Комітет для її справ з осідком у Кракові і своєю експозитурою у Львові і, коли його друкованим органом були "Глос Подгалля", що виходив у Новому Санчі і "Лемко" — русофільсько-москвофільської орієнтації, друкований у Криниці, то "Наш Лемко" стояв на всеукраїнських позиціях. Обидві газети, фінансовані польською владою, видавались з метою баламутити лемків і ворожо наставляти їх проти всього, що українське. Хоч правдою є, що лемки були великі консерватисти і перехід для них із "староруського" табору до українського не був легкий, та все таки, вони

через "Нашого Лемка", поволі присвоювали національну українську назву.

До прискорення цього історичного процесу в Лемківщині, робив усе, що міг, редактор "Нашого Лемка", який писав статті на лемківські теми українською мовою. Лемківською говіркою і діалектом він поміщував на сторінках цього часопису тільки листи читачів. Кацапська, як її називали часто свідомі лемки, газета "Лемко" — видавана з початку лютого 1934 року за рахунок польських фондів, намагалася часто поміщувати на своїх сторінках різні наклепи, доноси, сварки і бійки для того, щоб скоріше денационалізувати місцеве населення.

Не завидна доля була у "Нашого Лемка", за яким дбайливо і пильно слідувала польська поліція і часто його конфіскувала, а сільських передплатників цієї ж газети, вона високо оштрафовувала і карала. Наприклад, понад 10 господарів з села Берест, про яких польський уряд знав, що вони отримують національну газету "Наш Лемко", карали на суму від 200 до 300 золотих річно, а інші покутували тюрмою.

Часто до тих лемківських і не лемківських сіл, де були українські кооперативи і "Просвіта", як у селах Ждиня, Вислік, Мощанець, Синів, Тарнавка і доходила до них газета "Наш Лемко", впадала поліція і брутально нищила майно читалень і фізично біла в домівках присутніх. За наказом польської влади суспендовано біля 30 українських священиків лиш за те, що у своїх проповідях вони закликали лемків читати єдиний національний часопис "Наш Лемко".

Терор супроти лемківського населення постійно продовжувався. Згідно зі вказівками урядової партії Польщі, священики були змушені підпорядкуватись законам римо-католицького духовенства і, разом з парохіянами — лемками, святкувати польські національні і релігійні свята. Часопис "Лемко", за редакцією москвофіла Методія Трохановського, незадовго, замість двотижневика, став виходити щотижня. Тепер розуміємо, яку методику знайшли урядові чинники для поборювання газети "Наш Лемко", який виконував важливу роботу, обороняючи княжу українську Лемківщину та її права.

Щоб протиставитись часописові "Лемко", редактор "Нашого Лемка", часто приїжджав у лемківські

села. Тут він розмовляв з місцевими жителями, цікавився їхніми проблемами і збирав матеріал до своєї газети. Побував він не раз у с. Лабова, Жегестові, Верхомлі та в інших селах, щоб там почути потреби своїх земляків і "годувати" їх друкованим словом на їхнє освідмлення. "Наш Лемко" головню вказував на те, щоб люди зрозуміли, що вони не є тими, які приходили на ці землі і їх заселювали, а радше, фактами доказував, що лемки цієї "скиби" і цієї "землиці", є автохтонами.

Щоб заохочувати всіх лемків до праці на покращання їхнього національного духу, "Наш Лемко" друкував важливі матеріали про діяльність і працю Рідної Школи, Дитячих садків і сільської громади з метою дати приклад для інших сіл, які б мали їх гідно наслідувати. З приємністю "Наш Лемко" поміщав дописи місцевих лемків і передплатників як Володимира Лесняка, Михайла Проціва, Миколи Пилипа, Юліана Павликовського, Івана Хом'яка та багато інших; листи з признанням і побажанням найкращих сил і кріпкого здоров'я для редакторів — Юліана Тарновича, Петра Смереканича і Михайла Дудри. На сторінках цього часопису, хоч і рідко, появлялися матеріали і статті від деяких земляків із-за океану, тобто з США.

Велику заслугу для того, що газета "Наш Лемко" постійно друкувалась з датою 1-го і 15-го кожного місяця (всіх виданих чисел нараховується 138 примірників) треба, все таки, признати Організації Оборони Лемківщини, заснованій в Нью-Йорку, ще перед появою "Нашого Лемка" у Львові, яка його фінансово підтримувала. Та найбільша заслуга, що читачі відмовлялись брати в руки дарованій часопис "Лемко", була самого двотижневика "Наш Лемко" тому, що він приносив на Лемківщину світло правди і національну свідомість. Навіть батьки посилали своїх дітей до вчителів сільських шкіл з проханням позичити цю газету. І чим більше поляки боронили читати "Нашого Лемка", тим більше за ним шукали і прагнули мати у своїх хатах господарі, де сходились близькі сусіди і слухали когось, хто його читав.

"Наш Лемко" писав про історію Лемківщини та про героїв минулого, про її природну красу, про лемківські архаїчні звичаї, та про біль, який лежав на душі і в серці. В ньому читаємо святі ідейні слова, за які, на користь лемкам, боролися і впали жертвою війни найкращі їхні сини. Їхня кров кликала всіх братів до помсти над польськими ворогами. "Наш Лемко" був духовною поживою, число читачів якого з кожним роком зростало і обхоплювало найсвідоміші українські села Лемківщини. Його числа зі

О. ОЛЕСЬ

ВОСКРЕСЛА УКРАЇНА

Воскресла, воскресла! Хай дзвони лунають,
Хай плеться громами по світу луна,
Хай небо, хай сонце, хай зорі співають:
— Воскресла, воскресла Вона!

Воскресла як мрія, оплакана кров'ю,
Згадалась, як казка, забута давно,
Вернулась, як бранка, в свій стан з хоругвою,
Влетіла, як пташка весною в вікно.

Воскресла, воскресла! Хай душі радіють,
Хай сонця усмішку піймають уста
І нею всю землю, весь світ обіймають:
Це друге ясне воскресіння Христа!

Львова редакція висилала своїм землякам навіть в Аргентину, Бразилію й до одного передплатника, Миколи Грицини, що жив у Перу.

Під кінець 1935 року в головній залі "Просвіта" у Львові відбулося засідання Комісії Оборони Західніх Земель (КОЗЗ), на якому, між іншим, було порушено справу — видавати, чи не видавати "Нашого Лемка". Детально знаючи стан соціального, духовного і взагалі, культурного життя своїх братів у Лемківщині, редактор газети "Наш Лемко" Ю. Тарнович, виголосив коротку, але змістовну і патріотичну доповідь, із закликком не віддавати Лемківщину полякам на її знищення і сплюндровання. А про громадянина цієї землі, він звернувся до присутніх такими словами: "...А лемко-українець — твердий своїм характером, як найтвердіші його скелі, запечений змалку в своїх злиднях, завзятий як мурашка, відважний як найкращий княжий воїн і хоробрий, мов той гураган, що в Лемківському борі з корінням ламає віковічні смереки! Він, лемко, від споконвіку став своєю твердою ногою на своїх княжих Бескидах і всю навалу злих сусідів своїми білими грудьми відвертав від Матері — України...".

На закінчення промови Ю. Тарнович отримав оплесками від усіх членів КОЗЗ підтримку на продовження видавництва "Нашого Лемка".

З причин арештів польською поліцією українських діячів і окупації більшовиками міста Львова та його бомбардування, 15 вересня 1939 року, редакція припинила друкувати "Нашого Лемка", який на протязі, майже шести років стояв на відповідній висоті і сповняв свої обрані завдання — боронити Лемківщину перед насильною польонізацією.

LEMKIVSHCHYNA

VOL. V

SPRING 1994

No. 1

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

CHRIST IS RISEN!

WE EXTEND BEST WISHES AND HOLIDAY GREETINGS
THIS JOYOUS EASTER SEASON
TO ALL OUR MEMBERS AND FRIENDS, ESPECIALLY TO LEMKO UKRAINIAN
ORGANIZATIONS IN UKRAINE, POLAND, AND SLOVAKIA, AND
TO ALL UKRAINIANS WHEREVER THEY MAY LIVE!
MAY THE RESURRECTED CHRIST BRING YOU GREAT JOY AND HAPPINESS
THIS HOLIDAY SEASON, AND ALWAYS!

**World Lemko Federation
Organization for Defense of Lemko Western Ukraine
Canadian Lemko Association
Lemko Research Foundation**

IVAN ROMANYSHYN

GOLDEN PYSANKA — UKRAINIAN EASTER EGG

As a long-time admirer and artist of *pysanky*, Ukrainian Easter eggs, I often thought about creating one that would last "forever," in other words, making one out of stone or metal. Ultimately, I decided to design one out of gold encrusted with precious gems. And 1988 was the perfect year to create my first gold Ukrainian *pysanka*, since that year marked the millennium of Christianity in Ukraine.

I knew that the work would be time-consuming, but I never realized it would take a full two years to complete the project. All of my adult life I have been a jeweler and goldsmith, so working with the precious metal was nothing new to me. I purchased the raw gold and prepared a detailed plan, deciding on the egg's dimensions, the thickness of the metal skin,

and the proper carat to use. With gold, carat (k) refers to the percentage of gold compared with other elements used in the mixture. Pure gold is rarely ever used. It is simply too soft, too heavy, and too expensive. Therefore gold is mixed with other metals. Pure gold (100%) is 24k (in quality, not weight). 10k gold is composed of 10 parts gold to 14 parts admixture, 14k gold — 14 parts gold to 10 parts admixture, 18k gold - 18 parts gold to 6 parts admixture. When copper is added to gold, it takes on a reddish hue, hence "red gold," the type found in Eastern Europe. When brass is added, it will appear yellow, closer to the natural color of gold. It can be made whiter by adding white-colored metal to the admixture. Yet other metals are added to gold for increased strength.

TALERHOF: A TRAGIC ANNIVERSARY

This year marks the solemn 80th anniversary of the outbreak of World War I, and the onset of great suffering for Ukrainians at the hands of the Austro-Hungarian authorities which occupied western Ukraine at the time. Just as we should always remember Auschwitz, Kolyma, and Jaworzno, where countless numbers of our innocent people perished, we should never forget what happened at Talerhof, in the woods outside of scenic Graz, only eighty years ago.

During the years of the First World War, Halychyna (western Ukraine), including Lemkivshchyna, was the focus of intense fighting between the imperial armies of Austria and Russia. With Ukraine divided between the two powers, our forefathers found themselves on both sides of the front line, in both Austrian and Russian uniforms.

As a scapegoat for heavy losses in the first months of the War, the Austro-Hungarians looked to the Ukrainians from Halychyna, accusing them of being 'Russophiles' (literally: Russian-loving) and of treason on behalf of Russia. These baseless accusations of innocent people provided the Austro-Hungarian regime with a pretext for wide-scale repression and also served as a convenient excuse for the staggering military losses at the front.

Without trial or investigation, solely on the basis of their ethnicity, thousands of Ukrainians, Catholic and Orthodox alike, peasants and intelligentsia, were hung from gallows, telegraph poles, and from trees along the roadside. Among the "lucky" were those who were immediately deported to concentration camps. At least they had the slightest chance of survival. Alas, not everyone made it to Talerhof. For instance, on the streets of Peremyshl, Hungarian soldiers butchered 46 "Tsarist spies," as they were being transported to Talerhof.

Six villagers from Virkhomlyya, Novy Sanch region, were hung from a single willow tree near the village of Pivichna, without the benefit of trial or inquiry. In Novyy Sanch, Rev. Petro Sandovych of the Ukrainian Catholic parish in Brunary, and his son, a theology student, were both executed. In Horlytsya, on 6 September 1914, Rev. Maksym Sandovych, a Ukrainian Orthodox priest was also executed by the authorities. He was buried in his native village of Zhdynya, Horlytsya region. Such brutality was repeated in virtually all villages under the control of the Austro-Hungarian authorities.

More than 60,000 were executed, while more than 100,000 were incarcerated. Today, as we commemorate the millions who perished in the Famine-

Since almost no one creates *pysanky* out of gold, I had to design my own pattern, especially since I planned to decorate the egg with precious gems. My 18k gold *pysanka* is natural size: 65 x 48 mm. It weighs 194.2 g, including the churches and stand. The *pysanka* is decorated with 440 precious gems: 46 diamonds, 146 rubies, 144 sapphires, 32 pieces of jade, and 38 pieces of garnet. It is comprised of three distinct pieces. The central piece, like a large ring, supports the upper and lower sections. The center ring houses a horizontally placed piece of jade. Inside the egg are two small churches, both of which are removable. These are St. Sofia's Cathedral in Kyiv and St. George's Cathedral in Lviv. They are made out of ivory, gold, and decorative stones. 46 small diamonds line the interior of the central ring. The upper half of the *pysanka* is engraved with a geometric design and the words "Millennium of Chris-

tianity in Ukraine," in both English and Ukrainian. Also engraved on the upper half is a copy of a medieval Ukrainian coin from the reign of St. Volodymyr the Great, and a copy of the official Trident of the Ukrainian National Republic of 1918. Also shown are the domes of St. Sofia's and a rendition of St. George's Cathedral. The lower half of the *pysanka* is also decorated with a geometric design, 36 emeralds, grapevines, a sunflower, shafts of wheat, and four tiny *pysanky*, each with a different design.

The *pysanka* stands on a 14k gold base, which is itself covered in gems.

My golden *pysanka* was first exhibited at the Ukrainian Catholic Church's Easter Festival in Waterliet, NY, where word of the egg quickly attracted the attention of local newspapers and television.

For illustrations of Ivan Romanyshyn's creations, please see the cover and p. 2.

Genocide in Ukraine of 1933, and those Ukrainians who perished in camps across Siberia, and in Auschwitz, Jaworzno, and countless other locations — we simply can't allow ourselves to forget those who died at the hands of the Austro-Hungarians at Talerhof.

To even entertain the notion that the Austro-Hungarian authorities were only arresting genuine Russophiles and spies, is an unconscionable disgrace to our defenseless nation at the time. Ukrainians who lived in Lemkivshchyna at the time called themselves "Rusyns" (Ruthenians), an ancient term used uniquely for Ukrainians. (The newer word, "Ukrainian," simply took longer to catch on in some areas.) However, the miserable situation at the front demanded an explanation, which made it that much easier to search for scapegoats. A Ukrainian-"Rusyn" was typically an Eastern-rite Christian, from an Eastern European culture, making it all the more easier to transform him into a "Russophile" and "traitor." Our nation had from time immemorial been tied to closely to the East, frequently a great source of tragedy for those who refused to abandon their heritage. Imagine, there were even those Germanophiles among the Ukrainians who considered their own forefathers to be traitors of their own people!

The Austro-Hungarian Empire came to pass, and with it the Hapsburg monarchy's disgraceful 'Eastern policy' has been forgotten. It is, however, important not to forget the implications of that policy, and not allow ourselves to categorically denounce all those genuine patriots who stubbornly clung to the outdated name "Rusyn." This would be both shameful and immoral. Equally loathsome is the contention that Ukrainians themselves are somehow to blame for the wave of arrests and summary executions, though there undoubtedly were those who denounced innocent individuals. There are always enough Judas' to go around.

The overwhelming majority of the victims were from the key elements of our community — members of the intelligentsia, students, and the clergy, primarily Ukrainian Catholic, which was the dominant faith in Halychyna and Lemkivshchyna.

In the first days of the War, the prisons of Halychyna and the pre-Carpathian region were filled with "Russian spies." In Lviv alone, by 20 August 1914, more than 1200 had been arrested. As the War dragged on, more and more soldiers carted away our

grandparents, fathers, mothers, sisters, and brothers to Talerhof. There in the woods outside of Graz, Ukrainians were persecuted because they were different, because their words were written in different characters, because of their unique Eastern culture. For that they were shackled, beaten, forced to pull plows, and starved. Typhus permeated the camp and killed many.

Particularly acute was the suffering of the imprisoned clergy, both Ukrainian Catholic and Orthodox. They were severely punished and humiliated precisely because they were the shepherds of their people. Many perished, far from their native land, far from their parishes.

Lest we forget the countless innocent Ukrainians who gave their lives because they refused to abandon their ancient culture and traditions. They never betrayed their country.

Traveling through Lemkivshchyna today, one can still see roadside crosses dedicated to the victims of Talerhof. Remember well those who gave their lives then so that Ukraine could live free today.

Adapted from A.A.D.'s article, "Sad Anniversary," from the 1994 Church Almanac of the Orthodox Peremyshl-Novyy Sanch eparchy.

POLISH GOVERNOR OF PEREMYSHL MEETS UKRAINIAN CATHOLIC BISHOP

On 24 March 1994, Zygmunt Ciupinski, Poland's Governor in the Peremyshl province, met with Ukrainian Catholic Bishop Ivan Martyniak, ordinary of the Peremyshl Ukrainian Rite Diocese, to discuss matters pertaining to Ukrainian Catholics in the province, including the headquarters of the ordinary of the Peremyshl Ukrainian Diocese, according to the Governor's press spokesman. Bishop Martyniak is also the superior of all Eastern rite Catholics in Poland.

The Polish property commission recently made a decision under which the Ukrainian Catholic Cathedral chapter in Peremyshl regained its building there, taken over by the Polish State Treasury after World War II. It will now house the headquarters of the ordinary of the diocese. The building is still partially used by tenants and the Peremyshl Governor said he would give all assistance to make the building available to the head of the Peremyshl Ukrainian Catholic Diocese.

Нижче поміщуємо (в скорочені) виступи-звіти голови Світової Федерації Лемків та голів крайових надбудов, членів СФЛ, зачитаних на I Світовому конгресі СФЛ у Львові 8-го жовтня 1993 р. — Ред.

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ ЛЕМКІВ

Д-Р ІВАН ГВОЗДА

На першому Лемківському Конгресі, який відбувся 6 червня 1936 р. в Філадельфії, Михайло Дудра, відпоручник "Просвіти", який приїхав до Нью-Йорку зі Львова, і який 4 серпня 1935 р. на першому З'їзді Лемків в Нью-Йорку, zorganizовав Організацію Оборони Лемківщини, звітував про те, що від 1932 р. при Товаристві "Просвіта" у Львові, постала спеціальна Лемківська Комісія, завданням якої було "...нав'язати зв'язки з великою лемківською еміграцією в Америці та зацікавити її долею Лемківщини".¹ Дудра підкреслив, що на Лемківщині не можна провадити працю нормально, що там є переслідування, "Польський уряд приміноє тепер у відношенню до Лемківщини окремі строги закони".² У зв'язку із цією обставиною, згідно з Дудрою, "Лемківська Комісія є змушена пристосуватись до обставин...", діяти по лінії трьох головних напрямних:

1. Розкинути по лемківських селах якнайбільше дарових і мандрівних бібліотек..., зокрема по селах, які до нині не мають ще друкованого українського слова та сидять в кацапсько-польській темряві... Лемківська Комісія рівночасно приступила "...до видавничої діяльності, випускаючи книжки, які безпосередньо дотичать життя Лемківщини. До цього часу вийшли "Ілюстрована історія Лемківщини" та "Лемківське весілля"...

2. Поширити на Лемківщині українську пресу... Тут входить під увагу газета "Наш Лемко"..., висилається рівнож "Народну Справу"..., та "Сільський Господар", як також діточі видання, "Дзвіночок" і "Світ Дитини".

3. Третьою й найважливішою акцією, яку провадить Лемківська Комісія, є вишколення лемківської дітвори в фахових українських школах. Ціль цього є ясна. Лемківщина в першій мірі тому зістала позаду всіх українських земель, бо там не було своєї власної інтелігенції, бодай фахової, а як і була, то в дуже малій кількості, вихована в польських школах і кацапських бурсах. Священство донедавна було москвофільське, а коли прийшло українське, скоро зв'язав йому польський уряд руки, постаравшись про особного адміністратора для Лемківщини, москвофіла. Те саме

сталось з українським учительством, яке перенесли в глибину Польщі, а натомість прислали нам поляків. Значиться, лемківська селянська маса лишилась без свого національного проводу. І коли хочеться рятувати її, треба за всяку ціну вишколити лемківську фахову інтелігенцію, яка рівночасно буде провадити народну роботу між своїми братами. Коли дітвора виховується в українських школах, нема сумніву, що вона набереться там українського духа, та вернувши в своє рідне село..., попровадить освідомлюючу акцію, випираючи при тім чужий...елемент..."³

Виложена повище програма діяльності лемківського комітету відзеркалювала погляд на лемківську проблематику модерних будителів лемківства, а заразом була вона сугерованою програмою діяльності на майбутнє Першого Лемківського Конгресу, і як така, ввійшла в майбутньому навіть у підсвідомість лемківської зорганізованої громади, зокрема на Північно-Американському континенті, стала соціо-психічним підложжям всього світового лемківства. Для кращого її підкреслення заповідну основу, яку нам передав Перший Лемківський Конгрес, в майбутньому свідомий лемківський актив, на її підставі інституціоналізував свою діяльність. Цю основу можна звести до трьох точок:

1. Видавничу діяльність, щоб відкривати, поширювати і поглиблювати збірну пам'ять про цю частину України;

2. Поширення української преси, щоб себе інформувати, удосконалювати, національно виховувати, усучаснювати і себе національно інтегрувати, стати повноякісним членом — громадянином свого суспільства;

3. Вишколювати високоякісні національні і професійні сили свого українського суспільства, які стали б його захисниками і провідниками, високотворчою елітою.

Коли додати до цих трьох точок ще четверту, "Конгрес", як форма інституційної діяльності, яку наші лемки вже ввели в життя першим лемківським конгресом в Америці 6 червня 1936 р., то нам стане ясно, що ми сьогодні на цьому Конгресі є щасливими спадкоємцями великої ідеї, яка була вилонилася у висліді співпраці між Львовом (Товариством "Просвіта"), а лемками-емі-

1. *Протокол Першого Конгресу в Америці*, Філадельфія, Па., ЗДА, 6 червня 1936 (в дальших цитатах — Протокол).

2. *Там таки*.

3. *Там таки*.

грантами в Америці, яку ми, ту ідею сьогодні, як її вдячні і вірні доньки і сини, з незалежних від нас причин, щойно п'ятдесят сім літ пізніше впроваджуємо в життя, з тим, що ставимо на ноги не краєвий, а світовий конгрес. Цим ми висловлюємо і вдячність та пошану супроти наших піонерів-патріотів, делегатів Першого Лемківського Конгресу.

Треба ще тут навести і п'яту точку Першого Лемківського Конгресу, яку виловив Василь Левчик, перший голова Організації Оборони Лемківщини у своєму слові, відкриваючи Перший Лемківський Конгрес, підкреслюючи: "Завданням конгресу є покласти тривкі основи під лемківсько-українську еміграцію, яка з'єднала б під національним прапором розбиту лемківську еміграцію..., щоб не пропали найкращі сини для українського народу". А щоб було ясно, про який прапор йдеться, у своєму звіті рекордовий секретар ООЛ Андрій Смит (народжений вже в Америці), згідно із протоколом Першого Конгресу, пояснив коли "При кінці закликав всіх, а в першу чергу молодих, роджених лемків в Америці, щоб громадно ставали в ряди своєї рідної Організації Оборони Лемківщини, яка визнає синьо-жовтий (жовто-блакитний) прапор Соборної України".⁴ П'ята точка, отже, являється нашим ісповідуванням і визнанням нашої національної української приналежності в системі Соборної України. "Лемко", "лемківський", завжди був, є і буде для нас синонімом "українець", "український", і ніколи чимось іншим!

Реасумуючи все повище, коріння нашого лемківського зорганізованого життя —

1. черпає свої життєдайні соки незалежної, суверенної і соборної України,

2. наша організованість є побудована на принципі "Конгресу" світового засягу.

Наша діяльність базується на —

1. всестороннє інформування про лемківську культуру і цивілізацію, як частина всеукраїнської і світової спадщини, усучаснування і національно інтегрування,

2. видавничій діяльності, на вивченню і удокументованню, та плеканню всього, що свідчить про культуру і цивілізацію західньої вітки українського народу, про її проблематику,

3. вихованню і вишколенню високоякісних національних і професійних сил, включно із високотворчою елітою.

Відзеркалення новищих принципів діяльності зорганізованого лемківства можна зафіксувати в усіх важніших документах, в яких воно зафіксувало свою підметність в громадсько-політичному житті українства, зокрема західньої діаспори.

Навіть в найбільш критичний час людства, в час Другої світової війни лемки в рамках ООЛ боліли долею

Лемківщини. В своєму Комунікаті, який був ухвалений на засіданню Головної Управи в неділю, 10 грудня 1939 р., коли ООЛ була з причини воєнного стану в Європі "...та непевности європейської політики відносно українських територій бувшої Польщі, а Лемківщини зокрема, була змушена відкласти Третій Конгрес ООЛ аж до часу, коли наша справа буде найбільше цього вимагати, Головна Управа рішила вислати делегацію до Європи, яка б могла перевірити на місці теперішній стан Лемківщини, як рівнож нав'язати контакт з народними діями Лемківщини".⁵

Організація Оборони Лемківщини, Західня Україна 27 березня 1940 р. підписала заяву (підписана головою Дмитром Фенканином з Пассейку, Н.Дж.), солідаризуючися із відозвою "До українського громадянства в Америці", яку опублікували чотири центральні українські запомогові організації (УНС, у Роб. Союз, Укр. Народ. Поміч, Провидіння), з метою скликання 24 травня 1940 р. у Вашингтоні Конгрес Американських Українців), яка між іншим каже: "Підписані представники ООЛ оцим заявляють, що ООЛ приймає вповні політичні думки висловлені в відозві, та приєднується до Конгресу Американських Українців". В цій відозві було, між іншим, сказано: "Війна в Європі накладає на українську еміграцію за океаном обов'язок піднести перед світом голос в обороні прав українського народу на власну державу..., що український нарід поневолений та що він жадає для себе того самого права на самовизначення, що признане іншим народам... Право України на вільний державний розвиток має в теперішній хвилі своїх непримирених ворогів в імперіалізмах Росії, Польщі, Німеччини".

ООЛ зокрема акцентувала свої спеціальні завдання по лінії боротьби за права Лемківщини і лемків. У зв'язку з цим, її попередники, як наприклад з 1933 р. Комітет Допомоги Лемківщині на всю Америку у своїй відозві — "Лемківщина кличе до своїх синів в Америці", заявляє, що перший етап боротьби лемків — це боротьба культурна, "...що лиш культурно і економічно розвинений нарід є все готовим до...боротьби за волю і правду". "Лемківщина потребує молодих, завзятих і характерних провідників..." потрібно господарських спілок, кооператив, позичкових кас і т. д. Наводиться тут цю "Заяву", щоб підкреслити великий динамізм розвитку самоствердження лемківської спільноти посеред решти українськості, як і відношення до загально-людських концепцій прав людини. Еволюційність світогляду лемків позначається великим діапазоном у всіх вимірах вимог модерного члена сучасного суспільства. Протягом тридцять трьох років, від 1933-1970 р. лемківкість драматично поширила площу якостей і потреб посеред свого оточення. Від вузько культурно-економічних вимог, лемківкість поширила свої вимоги на суспільні, політичні, моральні,

4. Там таки.

5. Лемківський Дзвін, січень 1940, ч. 1 (32).

правні, міжнародно-правні, дипломатичні і т. д. В "Лемківських Вістях"⁶ під заголовком "Засади діяльності та співпраці Головної Управи ООЛ" кажеться:

"А. До всіх питань своєї діяльності ГУ ООЛ підходить з точки зору загальноукраїнського національного інтересу.

Б. Ціллю діяльності ГУ ООЛ є вибороти Суверенну і Соборну Українську державу, яка включала б у своїх границях найбільше покривджену, але нескорену частину Українського народу — Лемківщину.

1. Безкомпромісова вимога від уряду Польської Народної Республіки, щоб він дозволив усім лемкам, які є вже двадцять п'ять літ на примусовому польському вигнанні, вернутися на свою рідну землю української Лемківщини, та щоб цей уряд відповідно винагородив українців-лемків за заподіяну їм шкоду, щоб вони знов могли розпочати нормальне життя.

2. ...негайно висилати мемурандами протесту до польського уряду, представників держав у Вашингтоні, представників урядів при ООН, проти примусового вивозу і держання українців-лемків компакною масою на заслання на т. зв. "віддисканих землях".

Г. Щоб наші центрально-репрезентативні організації домагалися права на виїзд до Польщі певних американсько-канадських комісій для дослідження всіх справ, зв'язаних з проблемою українців-лемків. Зокрема, щоб такі комісії були негайно zorganizовані, та щоб вони порозумілися з відповідними комісіями Генеральної Асамблеї ООН, чи подібних інших міжнародних організацій".

Більш конкретно, в "Лемківських Вістях"⁷ в редакційній частині було підкреслено:

"Нашим бажанням є (щоб) 1970 рік — 25-ліття Об'єднаних Націй — бачити, як рік закінчення геноциду і започаткування справедливості для українського народу, що впродовж 25 років знаходиться на польському заслання, всупереч (вимогам) Універсальної декларації Людських Прав (зокрема точки: 5, 6, 13, 15, 17 і 18) та Міжнародної Конвенції Цивільних і Політичних Прав Людини (артикули 12/1, 18/1 і 27). З огляду на те домагаємося негайного створення при Об'єднаних Націях окремого Комітету, що його завданням буде звільнити український народ з-під польського заслання та допомогти одержати повне і справедливе відшкодування, вільне право повороту на рідні землі, які досі стоять пустою"⁸.

Питання видвигнення лемківської проблеми на міжнародний форум призвело до створення Світової Федерації Лемків, 14 серпня 1971 р. в Йонкерсі Н. Й. Тут було проголошено, що "Завданням Організації є забезпечити тривале існування і розвиток Лемківщини і лемків, та сприяння єдності між лемками. Засобами до цього буде оборона — матеріальна, духовна і правна, репрезентативна, а також сприяння праці лемків для розбудови їх культурних, соціальних і економічних надбань у державах, в яких вони є громадянами"⁹.

10 вересня 1974 р. Світова Федерація Лемків разом із Товариством "Бойківщина" вислала спільного листа до Курт Валдгайма, Генерального Секретаря ООН, в якому оскаржується Польську Народну Республіку в

тому, що вона у стосунку до українців в Польщі порушила людські права, гарантовані Універсальною Деклярацією Людських Прав:

"1. Польська Народня Республіка "неповелася з українцями в душі братерства" (Арт. 1).

2. Відібрала українській меншості в Польщі 'всі права і свободи, які є вицислені в цій декларації..., в справі питань раси, краси, статі, мови, релігії, політичної чи всякої іншої думки, національного і суспільного походження, власности..." (Арт. 2).

3. Порушила "права на життя, свободу і безпеку особи "української меншості в Польщі" (Арт. 3).

4. Застосувала супроти української меншості тортури, або жорстоке нелюдське, принижуюче каральне трактування (Арт. 4).

5. Держала українців у Польщі в невольництві (Арт. 4).

6. Відібрало українцям в Польщі права рівності перед законом. Напускала польській маси на українську меншість, щоб її дискримінувати (Арт. 7).

8. Застосувала супроти української меншості в Польщі самовільний арешт, задержання, вивіз". (Арт. 9).

9. Відібрала українській меншості право "повної рівності до справедливого і публичного переслухання незалежним і неопередженим трибуналом, щоб визначити її права і обов'язки, і чи вони дійсно поповнили якісь кримінальні проступки, що могло б бути підставою їх вивезення (Арт. 10).

10. Відмовлено українській меншості "права на припущення, що вона нічому не винна аж поки їй не буде доказано згідно із з правом в процесі публичного суду..." де вона повинна б мати права гарантовані, щоб себе обороняти.

11. Вважала українську меншість винною у кримінальному вчинкові, якого вона повинна була вистерігатися навіть тоді, коли він не був кримінальною провинною, згідно із національним, чи міжнародним правом, в час, коли українська меншість була оскаржена (Арт. 11).

12. Заборонила українській меншості (чи її членам) права на свободне пересування і замешкання в границях польської держави (Арт. 1).

13. Насильним (арбітральним) способом позбула українську меншість права на власність (Арт. 17).

14. Заборонила українській меншості право на свободу думки, сумління і релігії, включно самому, чи групово з іншими, публично, чи приватно проявляти свою віру, вчення, практикування, святкування, чи обходження їх (Арт. 18).

15. Заборонила українцям право брати участь в польському уряді, безпосередньо або у формі вільного вибору свого представника, від компактної національної групи (Арт. 21).

16. Позбавила українську меншість у реалізуванню економічних, суспільних і культурних прав, конечно потрібних для самореспекту і розвитку (Арт. 22).

17. Не дозволила українській меншості на право освіти, яка б їй уможливила повний розвиток людської особистості і для зміцнення респекту людських прав і підставових свобод..., (сприняти) вивченню і толеруванню та приятельстві поміж всіма націями, расовими, чи релігійними групами. Польський уряд не дозволяв батькам, "на пріоритетне" право вибирати для своїх дітей такі школи, які вони вважали за відповідні (Арт. 26).

18. Заборонила українській меншості (повне) право вільної участі в культурному життї суспільства і право на забезпечення українців у їх матеріальних і моральних надбаннях у наслідок їх творчості по лінії науковій, літературній, чи мистецькій (Арт. 27).

6. Лютий 1970 р.

7. Квітень 1970 р.

8. *Лемківські Вісті*, вересень 1971.

19. Заборонила українській меншості розвинути таку суспільну обстановку, в якій можна б було реалізувати права і свободи, які є вчислені в Універсальній декларації (Арт. 28).

Уряд Польської Народної Республіки впродовж останніх двадцяти п'яти років, доконавши знищення в повні, чи частинно, національної, етнічної, расової чи релігійної української групи, поповнив слідувачі карогідні акти, згідно із міжнародним правом:

- а. Геноцид
- б. Конспірацію, щоб поповнити геноцид
- в. Безпосереднє публічне підбурювання до поповнення геноциду
- г. Зробив замах поповнити геноцид
- г. Брав співучасть в акції геноциду⁹ (Арт. 3, Конвенція в справі геноциду)."

Повищий спеціальний документ свідчить про вихід СФЛ цілковито на міжнародний форум, щоб лагодити питання Акції "Вісла", як й всі інші проблеми, які відносяться до категорії вітальних інтересів лемківства.

Концепція програмування лемківського зорганізованого руху в пізніших сімдесятих роках еволюціонує по лінії не лише лемківського міжнародного засягу діяння, але й всенаціонального українського активізування. Це безумовно свідчить про те, що лемки, а зокрема їх молодші генерації всеціло зінтегрувалися в українстві, свідомо і підсвідомо самі відзеркалюють ритміку життєвих процесів української нації, частиною чого і є проблематика лемківкості, як синонімію першого.

Для прикладу повищого варто навести вступ резолюції 16-го З'їзду ООЛ, Йонкерс, Н.Й., 9 жовтня 1977 р: "16-ий З'їзд ООЛ вітає український нарід на рідних землях та у вільному світі, а зокрема шле привіт лемкам розсіяним на землях Польщі як й далеких теренах ССРСР. Особливо наша пошана братам і сестрам, що за вірність українській нації караються в тюрмах і концтаборах окупантів."¹⁰ Прикладом цього являється також Резолюція 5-го Загального З'їзду ОЛК, 2-го травня 1982 р., де кажеється, що З'їзд вітає: "Усіх українських патріотів переслідуваних московським чи іншим терором, усіх наших нескорених братів і сестер, які з повною посвятою воюють за визволення нашого народу, та всіх тих, яких запроторено до тюрем польським військвим режимом."¹¹ А Резолюції XIX З'їзду ООЛ, Нью Йорк, 8 жовтня 1983 р., в цій площині кажуть: "5. Висловлюємо затривоження теперішнім розбиттям українського громадського життя в Америці й кличемо всіх українців у цій країні об'єднатися під одним громадським проводом, для добра всім спільної національної справи. 6. Визнаємо дальше об'єднане існування Світового Конгресу Вільних Українців, як усіма визнаної світової громадської Централі, життєво важливим для української еміграції в вільному світі і

для всієї української національної справи."¹²

Лемківське зорганізоване життя у Західній діаспорі почалося із Комітету (Центральний Комітет Оборони Лемків, 3 жовтня 1933 р. з Нью Йорку), який зорганізувало 13 людей. Він став базою Організації Оборони Лемківщини, яка згодом поширила свою діяльність і на Канаду. В свій час ці дві організації стали матірними організаціями СФЛ. З приходом розвалу Залізної за-слони, відкрилися можливості для лемків поширити лемківську зорганізовану діяльність на Польщу і на Чехословаччину, Югославію. А, від часу розвалу советсько-російської імперії, що дозволила і Україні усамостійнитися, прийшов час для лемківського зорганізованого руху з'єднатися організаційно із своїми сестрами і братами нашого материка — України. З вузьких комітетових рямків, ми за шістдесят років, 8 жовтня 1993 р. стали світовою організацією; ми розвинули нашу програмну діяльність до світових розмірів, опираючися на гльобальних засадах і критеріях вселюдського співжиття і співпраці. Від програми збирання цетрів для "Просвіти" у Львові, ми готові почати розбудування Лемківщини і зрушити ренесанс лемківства як перлинної цивілізації, інтегральної частини загально-української многогранної спадщини. Формування дальшої програми для майбутнього лемківства буде викликом для СФЛ, як й доказом життєздатности серед надзвичайно динамічних обставин модерного людства.

Якою мала б бути розбудована Лемківщина у майбутньому?

— Передусім курортна місцевість — кілька великих готелів, можливо в Команчі і Горлицях, оба розчислені на чужинецьку публику;

— кілька найкращих музеїв, щоб стягати мистців з України, західної та південної Європи;

— один університет (у Сяноці?) із кількома відділами (педагогічний, технологічний, мистецтвознавства, сільсько-господарчий, духовна семінарія, туристичний, лісознавчий, школа музики і співу, відділ Української Академії Наук;

— народні школи, гімназії;

— підприємства сільсько-господарських продуктів, електронічних виробів, м'ясна продукція, автомобільна (в Сяноці), спортивного приладдя, паперова, нафтова;

— міжнародний спорт, фестивалі;

— кілька летовищ, добрі гостинці через Лемківщину з трасою схід—захід;

— найкращі телефонічні лінії;

— кілька шпиталів;

— єпархії Лемківщини мають входити в церковні інстанції України;

— безвізовий в'їзд і виїзд українців до й із Лемківщини;

9. "Лемківські Вісті", жовтень 1974.

10. "Лемківські Вісті", січень 1978.

11. *Лемківщина*, 1982, ч. 3, стор. 25.

12. *Там таки*, 1983, ч. 4, стор. 24.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ

МАРІЯ ДУПЛЯК

Кожна людина, крім звичайних, щоденних потреб, має теж потреби іншого, вищого характеру, які тісно зв'язані з любов'ю до всього, що близьке їхньому серцю, до свого рідного.

Українське населення Лемківщини принесло з собою на еміграцію любов до Бога, любов до свого українського народу, до своєї традиції,

культури та звичаїв. Принесли теж на еміграцію любов до своїх рідних сіл, до своїх рідних міст. Ця любов була спонукою, яка наказувала організуватися, творити церковні братства, будувати церкви, організовувати братські допомогіві союзи, тощо.

Але прийшов час, коли треба було створити свою власну організацію. Перша світова війна принесла багато знищень на рідних землях.

Лемківщині, західній частині України, яка знайшлася в межах Польщі, загрожувала тотальна загибля зі сторони польської влади. Життя лемків постійно погіршувалось, завмирала їх мова, їхня культура. Щоб зберегти те, що ще можна було зберегти, щоб зберегти культурні надбання предків, лемкам була необхідна допомога. Треба було помагати зразу родинам в краю, а відтак національно-культурним та громадським організаціям.

Про початок заснування нашої організації читаємо у "Лемківських Вістях" ч. 6, 1964:

"...9 вересня 1933 року зібралася невеличка горстка

— потрібно щонайменше дві центральні й кілька менших газет на Лемківщині, кілька журналів, порядне видавництво;

— безпосередня співпраця із відповідниками на Україні, а зокрема у Львові.

Все повище дозволило б затримати місцеву молодь на Лемківщині, а також притягнути зокрема молодих людей із поселень, із Словаччини, а зокрема із України.

Лемки передовсім мусять собі уявити, як має виглядати Лемківщина у майбутньому, та доложити всіх старань, та спрямувати всі зусилля, щоб Лемківщина могла розвиватися по бажаній лінії, щоб запевнити її технологічно-індустріальний розвиток, як частині української економічної системи; щоб запевним її культурний розвиток, як частині релігійно-духового життя України, а не як занедбаний, відсталий кусок України в Польщі, засуджений на спольонізування та остаточно цілковиту загибляду.

людей під числом 613 при вулиці 13 в Нью-Йорку, з наміром розпочати діло, нести моральну й матеріальну допомогу братам на рідній землі. Перше, щоб закупити в матірньому товаристві "Просвіта" у Львові більшу кількість книжок у формі мандрівних бібліотек, і тим шляхом ширити освідомлення по наших селах на Лемківщині. Вони вибрали комітет і назвали його Центральним Комітетом Оборони Лемківщини в Америці. Першим його головою був Олекса Роман, бувший січовий стрілець.

Заходом Комітету на рідні села Лемківщини загостила мандруюча бібліотека "Просвіти", та для місцевих читалень передплачено десятки і сотки "Нашого лемка".

З того часу датується скріплення фронту боротьби на Лемківщині моральною і матеріальною допомогою з Америки.

В 1935 році від Товариства "Просвіта" у Львові приїхав до США проф. Михайло Дудра, щоб допомогти лемкам на еміграції завершити свій організаційний процес. Спільно з Нью-Йоркським Комітетом вирішено створити центральну організацію допомоги Лемківщині.

У 1936 році Центральний Комітет скликав 1-ий З'їзд, який установив Організацію Оборони Лемківщини, а сам Комітет став її 1-им Відділом.

На початках свого існування ООЛ організувала земляків, щоб вони не загубилися в широкому морі американського життя, та допомагала своїм рідним, організаціям та установам, а також боронила (разом з рідними) стан посідання їх землі, мови, релігії та культури.

Але головним завданням праці Організації було здобування фондів для Товариства "Просвіта" у Львові на закуп "Мандрівної бібліотеки для Лемківщини".

З приходом Другої світової війни Організація Оборони Лемківщини припинила свою діяльність. Оживив її щойно приплив нової еміграції в 50-их роках, та обставини, в яких знайшлося українське населення Лемківщини в 40-их роках.

Хоч чимало наших братів і сестер переселено з прадідних земель у віддалені терени Польщі, то польська адміністрація старалася, щоб українці ніде не були скупчені більшою громадою й щоб вони таким способом скорше асимілювалися до польського докільля. Жодного прояву зорганізованого життя в Польщі зразу не дозволено. Українська група в Польщі навіть не була офіційно визнаною аж до 1956 р.

В таких то обставинах та як вже було сказано — з припливом нових емігрантів — зродилась думка відновлення праці Організації як цілості. Безпосереднім ініціатором та мотором Організації був д-р Юліан Налесник.

Протягом часу мінялись потреби краю і можливості їхньої реалізації. В повоєнному часі йшла передовсім матеріальна допомога найбільше потребуючим. Висилано гроші, пакунки з одягом, харчами для бідних, сиріт, хворих, для родин ув'язнених і тих, які поверталися на Лемківщину. Пізніше відкрилась можливість допомоги церквам, священникам, школам, мистецьким одиницям, діячам культури та студентам.

З кожним роком, з кожним днем, росла наша організація. "Лемківський дзвін", який дещо припинив свою появу, тепер подвоїв свій наклад. В 1958 р. 2-ий Відділ ООЛ в Йонкерс, Н.Й. штат, почав видавати місячник "Лемківські вісті", який опісля перебрала Крайова Управа ООЛ. Через свою пресу ООЛ змогла дійти до широкого кола читачів, зокрема свого членства. Організація почала видавати "Лемківський календар", редактований Юліяном Тарновичем. В тому часі вийшла друком збірка поезії Богдана Антонича.

Третя фаза росту ООЛ зв'язана з припливом нової еміграції з Лемківщини до США в 70-80 рр. В тому то часі створено нові відділи, та оживлено недіючі. В 1976 році ООЛ покликала до життя ФДЛ з ціллю ведення наукових дослідів над Лемківщиною та публікування їх. В 80-их рр. ФДЛ видала 3, 4 і 5 том "Анналів", який щойно вийшов з друку. Перші 2 томи появились скоріше під фірмою Світової Федерації Лемків. Від 1979 року журнал "Лемківщина" заступив "Лемківські вісті", як пресовий орган ООЛ. Журнал з англійською частиною став дуже популярним не тільки серед членства ООЛ, але і серед виходців з Лемківщини, розкинутих по цілому світі. В 1988 р. 1-ий Відділ ООЛ фінансував видання 2-томної праці "Лемківщина, земля, історія, культура, люди", як серії записок Наукового Товариства ім. Шевченка в США. При кінці 80-их років появилась теж праця д-ра Мирослава Трухана — "Українці в Польщі після 2-ої світової війни".

Інший успіх ООЛ — це Український Лемківський музей, який зараз знайшов своє місце при Українській католицькій єпархії в Стемфорді, штат Коннектикат. ООЛ завжди стояла за збереження надбань, збереження лемківської матеріальної культури і це є дуже важним чинником в світлі постійних змагань колонізаторів України до цілковитої заглади усіх надбань цієї частки української землі — Лемківщини. Першим головою Музею був Іван Сквірнянський, після нього довголітнім куратором був Микола Дупляк, а тепер куратором є Степан Гованський. Збірки нашого музею включають народний одяг Лемківщини, писанки, репродукції творів Никифора, а теж архів та бібліотеку лемкознавства.

В 70 та 80 роках ООЛ змогла поширити та зміцнити свою працю в ділянці допомоги школам, церквам та мистецьким одиницям на Лемківщині та також іншим потребуючим українцям з Лемківщини, розкиненим по цілому світу в наслідок горезвісної акції "Вісла". Крім допомогливої акції, ООЛ ставала в обороні прав своїх

братів і сестер перед польськими та американськими урядовими чинниками. 1980 роки принесли великі зміни в членстві ООЛ. Поважне число молоді генерації українців перебрали проводи наших відділів, чи зайняли пости в Крайовій Управі. Ця новіша еміграція може дещо інакше бачила проблеми Лемківщини, як еміграція, яка приїхала раніше. Однак з вдоволенням мушу ствердити, що як в Крайовій Управі, так і у Відділах ми знайшли співпрацю усіх еміграцій. Під сучасну пору ООЛ в Америці має відділи у Нью-Йорку, Йонкерсі, Пассейку, Елізабеті, Ньюарку, Сирокузах, Вотервліті та в далекому Чікаго. Крім того, у місцевостях, де не можна було створити відділів, діють делегатури, як в Огайо та інших.

Організація наша, як активний член Українського Конгресового Комітету Америки — централі українців в Америці — здобула собі заслужене місце серед українсько-американської громади та завжди обороняла, допомагала та сприяла національному і культурному розвитку найдалі на захід висуненої частки української землі — Лемківщини.

Перегортаючи картки історії Організації Оборони Лемківщини, бачимо, що проходила вона різні етапи організаційного розвитку і росту, посиленої і послабленої активності, видатних успіхів і нестач. Перемагаючи, часто великі труднощі в різних ділянках праці ООЛ завжди зберегла надбаний авторитет громадської організації, спрямовуючи всі зусилля на реалізацію визначених статуту ООЛ завдань, та на користь української громади в США й братів та сестер на рідних землях.

І так, сьогодні, з нагоди нашого Конгресу, глянувши та проаналізувавши минуле, застаноміся над нашим майбутнім. В якому напрямі нам йти?

Шановні пані і панове, сьогодні, більше, як колинебудь нам треба бути сильними, об'єднаними, готувимися до більш жертвенної праці.

Для нас, членів ООЛ вільна Україна відкрила двері до Вас, наших рідних. Нав'язались нові контакти, виникли особисті зустрічі, створились т-ва "Лемківщина".

У висліді цього, виникла потреба об'єднання всіх лемківських сил, всіх лемківських організацій для кращого обстоювання лемківської проблеми, координації сил. І так дійшло до скликання 8, 9 і 10 жовтня 1993 р. І-го Світового Конгресу Світової Федерації Лемків.

Україна — як я вже сказала — молода держава, та сама має багато своїх проблем. Тому ми — члени лемківських організацій — так як в минулому, так й надалі зобов'язані обстоювати інтереси наших братів і сестер на Лемківщині. Бо хоч минуло вже 46 літ від горезвісної, жорстокої акції "Вісла", хоч виросло вже нове покоління, кривди заподіяні українцям в тих роках ще не направлені. Польський сойм ще не засудив переселенної акції "Вісла", український нарід вигнаний зі своїх земель, зі своїх хат й далі не може вертатися на свою землю. Та

ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ

ІВАН ОЛЕНИЧ

Під час Другої світової війни і після неї до Канади почали прибувати нові українські емігранти, а серед них і вихідці з українських етнографічних територій Лемківщини і Надсяння. Створилася потреба і можливість заснування лемківської регіональної організації в Канаді, яка боронила б інтереси Лемківщини, найбільш знищеної окупантами і майже забутої

братами інших регіонів. Треба було заснувати організацію, яка промовляла б в імені знищеної землі, що вона є частиною великої української етнографічної території і прагне належати до своєї Батьківщини-України.

З ініціативи Івана Оленича і Павла Харидчака 28-го травня 1961 року відбулися в Торонті перші збори вихідців з Лемківщини. На зборах постановлено заснувати лемківську організацію. 23-го липня 1961 р. відбулися установчі збори в Українському Домі на вул. Кристі, 83, де засновано 20-ий Торонтський Відділ Організації Оборони Лемківщини імені композитора о. Михайла Вербицького (лемківської організації, що вже існувала в Америці від 1936 року).

Головою Торонтського Відділу обрано Івана Оленича. В той час Відділ нараховував 38 членів. Слідуючими головами Відділу були: Теодор Гулич, Андрій Мацко, Іван Оленич, Стефан Бабяк, Теодор Колос, Іван Бохневич, Олександр Кудлак, Мирослав Перун, Роман Телех, а теперішнім є Теодор Колос.

Завданням управи ООЛ було піднести загальний

авторитет вихідців з Лемківщини через організованість та культурно-освітню працю, спопуляризувати визначних українських діячів уродженців Лемківщини, таких, як першого Посла до Канадського Парляменту Луканичка, Посла Глинку, його дружину Стефанію з Улюча, Мудрика, колишнього директора Масло-союзу в Галичині, а духовних постатей Кардинала Симбратовича, Єпископа Коцоловського, та сучасних мистців Черешньовського, Пецуха, малярів Дровняка-Криницького, Геца та інших, а особливо о. М. Вербицького, який написав музику до вірша Павла Чубинського "Ще не вмерла Україна". Яка соборність, автор вірша з Полтавщини, а композитор з Лемківщини. Згаданих діячів, ми відзначали сходами, доповідями, панахидами, що дало належне моральне задоволення і усвідомлення загалу в тому, що вихідці з Лемківщини, це творча і неразривна частина українського народу.

Найвизначішою подією була величава Академія на пошану 100-чя українського національного гимну "Ще не вмерла Україна", яка була поставлена на високому мистецькому рівні і перейшла з надзвичайним успіхом, під патронатом Комітету Українців Канади 12 квітня 1964 р. з участю трьох хорів, сольоспівів, двох промов і "Пісні про безсмертя". В програмі були виключно композиції о. М. Вербицького. Академія відбулася в Українському Культурному Центрі, в найбільшій залі українського Торонта. Після цієї імпрези, вже ніхто більше не висловлювався з якоюсь заувагою про уродженців з Лемківщини, їх діалекту та інше.

Другим нашим завданням було боронити лемківську-

хоч на урядових вершинах ідуть переговори про українсько-польську співпрацю, про загоєння наболілих ран, то на низах — ще дуже далеко до такої співпраці. Ось недавно у "Нашому Слові" появилася коротка стаття про т. зв. "малу акцію "Вісла", яка мала місце в місцевості Люблинець в серпні 1993 р. До цієї місцевості з'їхались колишні його мешканці, тепер розкинені по цілій Польщі та Україні — щоб відвідати рідні місця, відновити мигили своїх батьків, пережити неповторне. Однієї ночі, зараз після півночі в селі появилася поліція з вимогою негайно залишити Люблинець. Люди просили, благали, щоб їм дозволено залишитися хоч до ранку... Але нічого не допомогло... серед ночі треба було все залишити, та опустити Люблинець. Ост такі то факти мають навіть ще сьогодні місце в демократичній Польщі, хоч настав вже час покінчити польсько-українські непорозуміння. Настала пора співпраці, але тільки на

рівноправних, партнерських засадах. Бо, як сказав один із польських парламентаристів, неможлива самостійна Україна без самостійної Польщі, та й неможлива незалежна Польща без незалежної України.

Але, заки ті ствердження, ті фрази, наберуть реальності, знов проминуть роки.

Тому нашим завданням є всякими способами допомагати нашим братам і сестрам; в першу чергу зберегти їх від асиміляції, зберегти культурні надбання наших предків, наші традиції, та за всяку ціну допомогти, тим які хочуть, повернутися на Лемківщину, бо без свого корінного населення не буде й Лемківщини.

Тож з такими думками приступаймо до праці, а нова, молода відроджена Україна хай додасть нам сили та більше охоти до праці на користь цієї найдалі на захід висуненої вітки української землі — Лемківщини, та всього українського народу!

українську правду, про яку часто наші сусіди особливо поляки стараються говорити по своєму, перекручуючи її, говорити за нас без нас, творити карпато-русинський народ.

При вичислюванні національних меншин, ділили нас на лемків і українців. Це абсурд, тому наше спільне завдання протиставитись йому і до того я ще повернусь.

Третім нашим завданням було і є, нести моральну і матеріальну допомогу нашим братам на Лемківщині і в Польщі, студентам, школам, відбудові церков, ансамблям, "Нашому Слові", документальним виданням, "Ватрі" та окремим особам, що триває до сьогодні. До згаданої допомоги треба додати, що ми належимо до Централі Конгресу Українців Канади і сповняємо всі суспільно-громадські і фінансові обов'язки супроти цілої української громади в Канаді.

Четвертим нашим завданням є здобуття фінансів, бо не всі спроможні з своєї заробітної платні жертвувати на громадські цілі, та не всі свідомі того великого-доброчинного обов'язку. Крім членських зобов'язань, стараємось організувати коляду, забави та збірки пожертв, що вимагає великого труду, послідовності та авторитету, бо громадські гроші, це дуже делікатна справа. Неправельно з ними поступивши, можна не тільки зіпсувати справу, а також втратити авторитет!

В кінці 1972 року, з ініціативи організації, закупили ми землю величиною 200 акрів, з гористим тереном, порослим і засадженим шпильковим лісом. Закуплений терен, ми назвали "Лемківською Оселею", що нагадує нам рідні сторони.

Праця і вимоги ООЛ, перевершували можливості Відділу, тому треба було існуючу структуру перебувати. В другій половині 1973 року, змінену назву в Канаді із ООЛ на ОЛК. Тоді ми в Канаді зареєстрували ОЛК, і з часом одержали чартер, як самостійна організація в Канаді.

На видавничій ниві, організація видавала книжки: "Матеріальна Культура Лемківщини", "Академічний Дім у Львові", "На Згарищах Закерзоння", "Свята Рідна Земля", 9 Календарів, в яких є дуже багато матеріалу про Лемківщину. Газету "Лемківські Вісті", видавали ми спільно з американською ООЛ. З 9-ти календарів, три заредагував ред. Іван Еляшевський, а решта — редактор Юліан Тарнович "Бескид", якого в 1975 році ОЛК вшанувало великим вечором із бенкетом з нагоди 45-ліття літературної праці для добра і оборони нашої Лемківщини. Своєю працею він вніс великий вклад в скарбницю української літератури. На тому вечорі, вручено йому Грамоту ОЛК з признанням, що Лемківський Музей в Торонті, буде названий іменем Юліана Тарновича. В музеї знаходяться мальовані самим ювілятом Тарновичем-Бескидом церкви Лемківщини, а також інші експонати зібрані членом ОЛК М. Маслеєм. В 1976 році накладом ОЛК видано книжку Олександра Кривовязи "Лісько — український княжий город", зредаговану ре-

дактором Юліаном Тарновичем. 1977 рік проходив під знаком відзначення 30-ліття насильного виселення наших братів із рідних земель, на понімецькі землі та до концентраційного табору Явожно. Опрацьовано інформаційне повідомлення, в якому позначено суспільство з трагедією Лемківщини. Комітет очолював С. Баб'як. Завершенням було засудження насильного виселення, в рамках великої академії, на якій головну доповідь виголосив голова СФЛ д-р Іван Гвозда.

В роках 1978-82, наша організація вела допомогую акцію новим емігрантам з Польщі, спонсорством та фінансовою допомогою через Іміграційну Службу.

В 35-ту річницю виселення (16 жовтня) відбулася демонстрація перед польським консульством в Торонті, з домаганням від польського уряду, щоб дозволив повернутися на рідні землі з понімецьких земель примусово виселенням. Про демонстрацію широко звітувала англійська преса, радіо, телевізійна мережа Канади. Промотором демонстрації був Стефан Баб'як, а головою КУ ОЛК Максим Маслей.

6-го березня 1983 р., відзначено пам'ять трагедії села Павликома. В Святомиколаївській церкві була відправлена соборна панахида за душі 365 замордованих поляками людей. Після панахиди в церковній залі, уродженець села Павликоми проф. Петро Потічний виголосив слово до присутніх.

25-го вересня 1983 р., зорганізовано вечір, присвячений Миколі Горбалеви, поетові і композиторові родом з Лемківщини, ув'язненому в СРСР. В його обороні виготовлено петицію, яку підписали 450 осіб і передано її послові канадського Парляменту Дж. Флісові. А в першому кварталі 1985 р., продовжувалась посилена праця в обороні Миколи Горбала у зв'язку з поїздкою міністра закордонних справ Канади до Москви. Я зголосився спонсором для поета в уряді. Голови 1-го і 2-го Відділів ОЛК в Торонті, Теодор Колос і Іван Оленич відвідали федерального посла Андрія Вітра, щоб він передав прем'єрові Браєнові Малруні і міністрові Джов Кляркові прохання стати в обороні поета М. Горбала. В цій справі переслано до міністра 2000 окремо надрукованих карток-петицій з підписами та знімкою поета. Треба сказати, що не тільки ОЛК, але вся українська громада вела акцію в обороні усіх політичних в'язнів, а ми особливо увагу звертали на уродженців Лемківщини. Тому, що уродженці Лемківщини перенесли страхіття на рідній землі, примусове виселення, грабунок, нищення всього культурного, громадського надбання. На нових місцях їхня доля не покращала. В Польщі на понімецьких землях розкинені по кілька родин призначені вони на близьку чи дальшу асиміляцію. В СРСР, як тоді називали, за який небудь ухил урядової-комуністичної лінії чекала тюрма, табори примусової праці, Сибір. Отже, за національне-українське думання, москалі кваліфікували усіх, як ворогів народу — буржуазних націоналістів, яких за всяку ціну хотіли знищити. Лише біда була їхня

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

МИРОН МИЦЬО

На початках 1977 року, за ініціативою д-ра Івана Гвозди та заходами тодішнього голови крайової управи Організації Оборони Лемківщини, Мирона Мицьо, була покликана до життя Фондація Дослідження Лемківщини. Правну сторінку оформила адвокатська фірма Фліс-Лозинський, та ФДЛ була зареєстрована 10-го лютого 1977 р., а 12-го березня цього ж року відбулися перші основуючі збори, де було вибрано Раду Директорів, яку очолив Мирон Мицьо. Після цього розпочато заходи про звільнення від державного оподаткування, що й увінчалось успіхом 3-го березня 1982 року.

Основні завдання ФДЛ є такі:

1. Зберігати ідентичність, культурні надбання і традиції лемків і Лемківщини, як невід'ємної частини України;
2. Забезпечувати фінансово і морально науковців, чи студентів, які досліджують проблеми Лемківщини або спеціалізуються в ділянках, що безпосередньо відносяться до лемкознавства, як також інституції, які дають можливість в таких ділянках науково працювати;
3. Для забезпечення виконавства прийнятих завдань — організувати збірки фондів у формі готівки, нерухо-

мого й рухомого майна, та приймати допомогу в постаті дарунків, посмертних дарів і т. п.

У видавничій діяльності ФДЛ видала й фінансувала:

— Книгу Антона Вариводи "Дерев'яна архітектура українських Карпат";

— Третє, четверте і п'яте число "Аннали Лемківщини", (редакторства Івана Гвозди, який виконував цю працю без винагороди);

— Наукову працю Тадеуша і Малгожати Лопаткевічів "Мала сакральна архітектура на Лемківщині";

— Журнал-квартирник "Лемківщина", який почав появлятися з останнього кварталу 1979 року. (З початком 1993 р. видавництво журналу "Лемківщина" ФДЛ передала Крайовій управі Організації Оборони Лемківщини).

Окрім висилки поодиноким передплатникам західної діаспори, завдяки сприятливих політичних умов, протягом минулих останніх трьох років ФДЛ висилала журнал "Лемківщина" до Польщі і в Україну, а також комплектом "Лемківщини", та іншими своїми виданнями забезпечила бібліотеку української діаспори в Києві.

ФДЛ перевидала літературні та інші праці з лемківською тематикою. Брошуру д-ра Миколи Мушинки "Політичний русизм на практиці" перевидано 5-тисячним накладом, з чого половину вислано для Об'єднання лемків у Польщі для розповсюдження у Кракові і в

в тому, що нас багато, що дух одвічної стихії Володимирового Тризуба завжди нас відроджував і відроджує, що ми Нація Незнищима, бо маємо таких відданих борців за її аолю. Як український народ об'єднає свої сили навколо Володимирового Тризуба, то і теперішню економічну кризу можемо перебороти і збудуємо велику і могутню Українську Державу, яка займе належне місце в колі вільних народів світу.

Коли сьогодні говоримо про розбудову української держави, то ми уродженці Лемківщини мусимо спричинитися до її розбудови так, як тільки можемо. Пам'ятаймо, як Україна буде сильна, то нашим людям в сусідніх державах буде краще, а тим більше на нашій рідній Лемківщині. Отже на нас уродженців Лемківщини лежить подвійний обов'язок, брати активну участь в розбудові української держави і допомагати нашим братам на Лемківщині, до часу коли українська держава зможе сама їм допомогати.

Нас доля розкинула по цілому світі. Декому є краще, а декому гірше. Маємо вже свої товариства, організації місцеві і крайові та навіть надбудову СФЛ, до якої поки

що усі не належать. Конечним є підтримати зусилля СФЛ, відбути З'їзд лемківських організацій на базі СФЛ та, очевидно перенести СФЛ, скажімо до Львова, бо ближче рідної землі і спільно, об'єднано, взятися за працю та сказати, що ми усі є сини і дочки Матері України, що ми усі одного прагнемо. Тоді з нами будуть числитись, бо тільки із сильними числяться, а користь буде нам усім.

Організуваною силою, можна було б допомогти бажачим повернутись на прабатьківські землі та розбудувати господарське, економічне і культурно-релігійне життя. Якщо розширимо СФЛ в нашій організаційній структурі й об'єднаємо усі діючі лемківські організації в структуру СФЛО, то напевно час покаже наше досягнення і успіхи в користь нашого українського народу.

Нас більше не ділив би ніхто на лемків і українців, бо ми є один український нарід, якому показав правильну дорогу св. Володимир Великий, об'єднавши усі українські землі в одну могутню Державу!

Криниці перед симпозиумом, що його організував був Пол Магочій, з допомогою антиукраїнських сил у Польщі. Другу половину переслано на адресу Т-ва "Лемківщина" в Івана-Франківську, для розповсюдження в Закарпатській області.

На найбільшу увагу — на мою думку — заслугове факт перевидання в Києві книги Марії Остромири "Лемківщина в огні". Майже повний наклад цього перевидання призначено для Т-ва "Лемківщина" в Україні, яке частину книжок передало для Об'єднання лемків у Польщі. Тут годиться пригадати, що дуже прихильна рецензія на це видання появилась в першому числі журналу "Військо України", який видає Міністерство Оборони України. Ця книжка була репрезентована на виставці під час Всесвітнього Форуму Українців, що відбувся в Києві, в 1992 році, з нагоди 1-ої річниці незалежності України.

На адресу Т-ва "Лемківщина" в Україні Фундація Дослідження Лемківщини вислала даром майже одну тону (2200 фунтів) видань, а перед тим 1-ий Відділ ООЛ в Нью Йорку вислав був понад двісті 2-томових комплектів книги "Лемківщина — земля, люди, історія, культура". На превеликий жаль — від Т-ва "Лемківщина" до цього часу на цю тему не появилась ніяка згадка на сторінках журналу "Лемківщина", чи "Нашого слова", та й не отримано жадного повідомлення про одержання названих видань.

У своєму листі від 5-го лютого 1993 р., адресованому Т-ву "Лемківщина" в Україні, ФДЛ виступила з ініціативою видавання в Україні лемківського пресового органу — газети, або журналу. В цьому листі також порушено справу наукового інституту лемкознавства.

На превеликий жаль, на питання видання газети в Україні, від Т-ва "Лемківщина" до сих пір ми не отримали жадної відповіді. Щодо наукового інституту лемкознавства, Галина Щерба дещо розвідала і на цей час ми маємо деякі інформації.

ФДЛ несла теж фінансову допомогу, зокрема нашій молоді, яка різними способами й дорогами емігрувала з комуністичної Польщі. В деякій мірі фінансово допомагала нашим студентам на університеті в Кракові і УВУ в Німеччині. ФДЛ підтримували фінансово Світову Федерацію Лемків, помагала "Ватрі" в Ждині, тижневикові "Наше слово" у Варшаві та іншим українським установам.

В 1990 році відбуваючи свою приватну подорож по Україні, ми обоє з дружиною, Катериною, відбули зустріч з Т-вом "Лемківщина" в Києві, у Львові і Тернополі. Ми широко інформували всіх про нашу зорганізовану громаду у Світовій Федерації Лемків, Організації Оборони Лемківщини, Об'єднанні Лемків Канади і Фундації Дослідження Лемківщини.

В 1992 році, перед 1-им грудня, перебуваючи в Києві, я мав змогу виступити по телебаченні і коротко поінфор-

мувати про нашу трагедію під Польщею в роках 1945-1947. При цій нагоді я закликав наших земляків сказати 1-го грудня Вільній Україні — "Так". Я також дав інтерв'ю газеті "Хрещатик".

В серпні 1992 року, як представник від СФЛ, ООЛ і ФДЛ я брав участь у Всесвітньому Форумі Українців в Києві, що відбувся з нагоди 1-ої річниці незалежності України. Користаючи з нагоди перебування в Україні, 13-го вересня 1992 р., я взяв участь у посвяченні церкви в Шевченківському Гаю у Львові. В тому ж часі я побував на нарадах Крайової колегії Т-ва "Лемківщина" у Львові та у відділ Т-ва "Лемківщина" в Тернополі.

У планах праці ФДЛ на майбутнє найважливішою справою вважаю потребу покликати групу фахівців для опрацювання коротких історій-монографій про наші українські села і містечка на Лемківщині. Таким чином залишиться слід про українськість нашого населення перед насильним виселенням, та про приналежність земель Лемківщини до України.

Всілякі лемківські видання на побутові теми, під сучасну пору — на мою думку — не на часі. На мою думку — добре було б випустити документальний фільм про акцію "Вісла". Достаточо широкий матеріал зібрав Євген Місило в книзі "Акція Вісла". Є багато інших історичних матеріалів, які належало б видати, але мусять бути рішення про першенство. Таке першенство належить історії-монографії сіл і містечок Лемківщини.

Ми не повинні також забувати про наші звичаї і традиції, які в кожному нашому селі були інші. Різною була також і наша говірка. Це все наше регіональне, але ми не можемо дозволити собі не якесь "язичіє", яким деякі наші земляки хочуть калічити здорові уми наших дорогих дітей. Особливо гостро повинні ми запротестувати проти діяльності Полла Магочія — провідника "карпатського народу", якого ніби нараховують 600 тисяч, включаючи туди і нашу Лемківщину. На Словаччині вони покликали уряд і шлють меморіяли до Об'єднаних Націй, наче б то їхня "карпатська нація" є переслідувана в Україні. Це саме можна б віднести до "Стоваришіня лемків" у Польщі, якого діячі твердять, що лемки окрема нація. Ми заявляємо перед цілим світом, що ми уродженці Лемківщини є віткою українського народу і мати в нас одна — Україна!

Деякі з Вас тут в Україні, тобто члени Товариства "Лемківщина", звертають нам увагу на гасло в журналі "Лемківщина", яке звучить: "Наша ціль — об'єднання українських етнографічних земель у Вільній Українській Державі". Воно, мовляв, є перешкодою добросусідських міждержавних відносин між Україною і Польщею. Я ставлю просте питання: коли викинути це гасло, то на що нам потрібне зорганізоване життя в лемківських організаціях як СФЛ, ООЛ, ОЛК, ФДЛ, ОЛ і Т-ва "Лемківщина"? При цьому ми не є ніяким урядом, ні державною установою, щоб це мало якийсь вплив на

НОВИЙ КУРАТОР УКРАЇНСЬКОГО ЛЕМКІВСЬКОГО МУЗЕЮ

Справа збереження культурної спадщини Лемківщини в Америці, та й взагалі поза Лемківщиною, в окремій музейній колекції, була на думці ще перших наших емігрантів з Рідної Землі. Вони мали нагоду познайомитись з американськими музейними надбаннями і не могли не думати про те, що кожен народ шанує своє культурне багатство та зберігає його як щось дуже дороге, а шануючи чуже, не можна забувати свого, бо на далекій чужині воно стало ще дорожче.

Думка про створення окремого лемківського музею стала ще більш актуальна після Другої світової війни, коли одну частину населення Лемківщини депортовано в Україну, а другу частину пізніше насильно вивезено до Польщі на бувші понімецькі землі. Така доля стрінула також все українське населення Закерзоння.

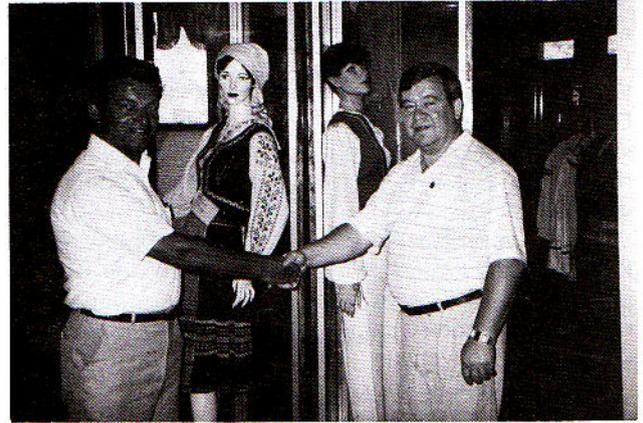
У висліді акції "Вісла" польська адміністрація святкувала перемогу — позбулася української національної маншини з українських етнічних земель, а щоб його швидше асимілювати, створила йому на засланні незавидні безправні умови животіння. На спустошеній території Лемківщини почалось затирання слідів української цивілізації, що триває й досі.

У таких геополітичних обставинах потреба збирання і збереження залишків матеріальної і духовної

політику двох держав. Деякі поляки, у їхніх публікаціях пишуть про чужий їм Львів як про польський, то чому ми мали б відректися від своєї рідної прадідівської землі? Думаю, що нашим священним обов'язком є боронити цей клептик найдалше на захід висуненої української землі, на якому ми не були ні зайдами, ні колоністами.

Наближається півстоліття трагедії, яка стрінула нас в 1947 році. Цю 50-ту річницю ми повинні гідно відзначити. Найкращим відзначенням було би солідне наукове видання про ці події.

Дорогі Земляки! Ми за кордоном дуже слідкуємо за подіями, які проходять у вільній тепер Україні. Здаємо собі справу з тяжкого економічного стану, в якому знайшлась молода ще держава. Та жиймо надією, що ця, шойно народжена дитина поволі стане на ноги. Але не стане вона без підтримки народу, який повинен твердо вірити в краще завтра, і кожний з нас повинен спитати себе: що я зробив, чи зробила для підтримки найдорожчої нам новонародженої дитини, якої ім'я — Україна!

Міг Микола Дупляк (зліва) передав свої обов'язки куратора Українського Лемківського Музею інж. Стефанові Гованському і побажав йому добрих успіхів над збереженням культурної спадщини української Лемківщини.

Outgoing Ukrainian Lemko Museum curator Mykola Duplak (left) greets his successor, Steven Howansky.

культури лемків стала очевидна. Зрозуміли це провідники відновленої після Другої світової війни Організації Оборони Лемківщини, які доручили збирати лемківські експонати проф. Іванові Сквіртнянському. На початку 1970-их років ці обов'язки Крайова Управа ООЛ доручила мені, створивши при Крайовій Управі музейну референтуру.

Важкі були початки росту лемківської музейної збірки, але музейній праці, якою я займався 20 років, я віддав багато праці, часу і винахідливості, щоб призбиравши необхідні речі та переховавши їх, створити з них Український Лемківський Музей, який вкінці оформлено поруч загального Українського Музею у Стемфорді, над яким тоді працював і ним опікувався його куратор д-р Василь Ленчик. Не можна забувати, що своє приміщення наш Лемківський музей завдячує Владиці Василеві Лостенові, який віддав для потреб збереження української культурної спадщини свою єпархіальну палату, а опісля ще й розбудував її.

Довга і складна була дорога Лемківського Музею з Каміплус, Н. Й., до Стемфорду. Важне те, що він став дійсністю, бо там від половини 80-их років зберігається збірка матеріальної культури лемків, яку постійно треба збагачувати, можливо й іншими експонатами.

ВІДБУЛИСЯ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ФУНДАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

В суботу, 20-го листопада 1993 р. в Українській Централі в Пассейку, Н.-Дж. відбулись чергові Загальні Збори Фондації Дослідження Лемківщини. Збори відкрив голова Фондації — Мирон Мицьо, а відтам зборами керувала президія в складі: д-р Іван Гвозда — голова, Марія Дупляк — заступник та Марія Корабель — секретар. До мандатної комісії ввійшли: Петро Гарайда, Марія Корабель, Іван Бліха. До номінаційної комісії вибрано: Миколу Грицков'яна — голова та Василя Гаргая і Теодора Малиняка — члени.

Звіти уступаючої Ради Директорів ФДЛ — голови М. Мицьо, заступника Ю. Котляра, секретаря — М. Корабель та фінансового референта В. Скомського — віддзеркалювали діяльність Фондації за останню каденцію. До успіхів належить зачислити видання "Малої сакральної архітектури Лемківщини", "Анналів" ч. 5 та перевидання "Лемківщини в огні" Марії Остромири. Щоб успішно вести видавничу діяльність, потрібно відповідних фінансів, нових членів, спонзорів. А тієї діяльності, на жаль, не було присвячено належної уваги.

В дискусії над звітами голос забирали майже усі присутні члени Фондації. Дискусія в більшості торкалась фінансових справ Фондації та фінансового забезпечення дальшого її існування.

На внесок номінаційної комісії Загальні Збори вибрали нову управу ФДЛ в такому складі: Володимир Кікта — голова, Марія Дупляк — 1-ий заступник голови, Теодор Малиняк — 2-ий заступник голови, Петро Гарайда — секретар, Іван Гресь — фінансовий референт, Василь Гаргай — адміністратор. Рада директорів: Микола Грицков'яна, Іван Хомко, Василь Скомський, Іван Васічко, Стефан Косцюлек,

Управа та члени ФДЛ. Сидять зліва: Б. Чайківський — член КК, П. Гарайда — секретар, М. Мицьо — уступаючий голова, В. Кікта — голова, М. Дупляк — заст. голови (голова КУ ООЛ), д-р І. Гвозда — голова Наукової Ради (голова СФЛ), М. Грицков'яна — член Ради Директорів.

The Lemko Research Foundation Board and members. Seated l-r: B. Chaykivsky, member, LRF Auditing Committee, P. Harayda — secretary, M. Mycio — outgoing president, V. Kikta — president, M. Duplak — LRF vice-president and ODLWU national president, Dr. I. Hvozda — chairman, LRF Educational Council and World Lemko Federation president, M. Hryckowian — member, LRF Board of Directors.

Стефан Гованський, Зенон Войтович, Василь Майкович, Зенон Галькович, Петро Русинко. Наукова Рада: д-р Іван Гвозда, Катерина Мицьо, Микола Дупляк. Контрольна Комісія: Богдан Чайківський — голова, Стефан Малиняк і Юрій Ковальчик — члени. На внесок номінаційної комісії уступаючому голові Фондації Мironові Мицьо — надано почесне головство.

Новообраний голова Фондації — Володимир Кікта у своєму слові подякував за довіря та закликвав усіх до дружньої співпраці для добра найдалі на Захід висуненої української землі — Лемківщини. Збори закрито українським національним гимном.

Учасник

Не всі з моїх задумів у справі розвитку лемківського музею здійснилися. Я знаходив однак у праці на музейному полі вдовolenня і заохоту до збереження культурної спадщини західньої вітки українського народу, з якої і я вийшов, а якій наші сусіди намітили загладу.

Український Лемківський Музей складається із трьох частин: матеріальної культури, архіву Організації Оборони Лемківщини та інших лемківських організацій в Америці і бібліотеки лемкознавства та УПА.

На крайовому з'їзді ООЛ в 1992 році, дальшу опіку над Українським Лемківським Музеєм доручено Стефанові Гованському. В суботу, 6-го серпня 1993 року, я офіційно передав свої музейні обов'язки новому кураторові С. Гованському у присутності голови Крайової Управи ООЛ Марійки Дупляк, привізши

до Стемфорду зберігану дома частину експонатів матеріальної культури. Залишається передати ще архів і бібліотеку.

При цій нагоді бажаю подякувати всім членам ООЛ, з якими мені довелося працювати, всім, хто будь-чим і будь-як допомагав мені у праці над музейним проєктом і доклав рук до того, щоб Український Лемківський Музей став дійсністю. Вірю, що в особі Стефана Гованського УЛМузей матиме доброго опікуна і цинителя лемківської спадщини та бажаю йому якнайкращих успіхів у його відповідальній праці.

Микола Дупляк

У справах Українського Лемківського Музею слід звертатися на адресу:

ODLWU — Ukrainian Lemko Museum
с/о Mr. Steven Howansky
43 Wilton Woods Rd., Wilton, CT 06897

60-ЛІТТЯ ІСНУВАННЯ І ПРАЦІ 1-ГО ВІДДІЛУ ООЛ В НЬЮ-ЙОРКУ

Майже напередодні І-го Світового Конгресу Світової Федерації Лемків, який відбувся в днях 8-10 жовтня 1993 року у Львові, 1-ий Відділ Організації Оборони Лемківщини в Нью-Йорку відзначив 60-ліття свого існування.

Другого жовтня 1993 року о годині 6-ї вечора в прибраній залі Українського Народного Дому в Нью-Йорку відбувся з цієї нагоди святочний бенкет.

Чисельно зібраних гостей, які прибули щоб спільно відсвяткувати 60-ліття існування і діяльності лемківської організації, щирим і теплим словом привітав голова Організаційного комітету, а zarazом довголітній голова Відділу — Теодор Малиняк. Із серед запрошених гостей за президіальним столом головні місця зайняли: представник до Об'єднаних Націй в Нью-Йорку — Володимир Хандогий, представник Генерального Консульства України в Нью-Йорку — Микола Кириченко, голова Крайової Управи ООЛ в Америці — Марія Дупляк, проректор Українського Вільного Університету — проф. Петро Гой, голова Фундації Дослідження Лемківщини — Мирон Мицьо, бувший довголітній голова Наукового Товариства ім. Шевченка — д-р Ярослав Падох, представник УККА міста Нью-Йорк — Корнель Василик, голова Округи Союзу Українок в Нью-Йорку — Надія Савчак, голова 1-го Відділу ООЛ — Теодор Малиняк.

Присутність так достойних гостей звеличала вагомість нашого свята, яким провадив член 1-го Відділу ООЛ — Зенон Войтович.

На бенкет, який проходив в теплій і дружній атмосфері, прибуло біля 200 осіб. Серед них не забракло знаних в Нью-Йорку особистостей, а zarazом прихильників Організації Оборони Лемківщини. Не спосіб всіх згадати, але мило було бачити м. ін.: представника Кредитівки "Самопоміч" в Нью-Йорку — Ярослава Оберишина, представника Української Православної Кредитівки — Валентину Поливко, голову Пассейкської Округи Українського Народного Союзу — Івана Хомко, керівника Українського телебачення — Романа Мариновича, голову Українського Народного Дому в Нью-Йорку — Івана Винника, представника Відділу "Самопоміч" в Нью-Йорку — Михайла Юзенів, представника СУМ в Нью-Йорку — Марусю Решітник, голову 1-го Відділу СУА в Нью-Йорку — Лідію Магун, представника 5-го Відділу УНС — Стефанію Рудик, представника 2-го Відділу ОЖ ОЧСУ — Марію П'ятку, та багато, багато інших.

Грімкими оплесками вітали присутні представників поодиноких відділів Організації Оборони Лемківщини з Йонкерсу, Пассейку, Елізабет, Ньюарку і Джерзі Сіті.

Грамоту за 60-літню працю 1-го Відділу приймає його голова Теодор Малиняк (посередині). Зліва Стефан Косцюлек — фінансовий реф. КУ; справа Марія Дупляк — голова КУ ООЛ в Америці. Сидить Зенон Зойтович — ведучий програмою вечора.

Teodor Malyniak (center), president — ODLWU Branch No. 1, accepts a 60th anniversary commemorative plaque from ODLWU National President Marie Duplak (right) and ODLWU National Treasurer Stefan Kosciolok. Also seen is Zenon Wojtowycz, the program's MC (seated).

Бенкет розпочався молитвою, яку провів о. Лаврентій Лавринюк з церкви Св. Юра в Нью-Йорку, а опісля головну доповідь, про розвиток та діяльність ООЛ протягом 60-літ її існування, виголосила голова Крайової Управи ООЛ — Марія Дупляк.

60 літ в історії, це значний шмат часу, в якому заходять великі зміни у широкому світі. 60 літ у житті людини, це період, в якому майже замикається її життя на землі. Але 60 літ в діяльності якої небудь організації, це на стільки довгий час, в якому можуть працювати часто не лише два, а три покоління. За минулих 60 літ виконано велику працю як у 1-му Відділі ООЛ в Нью-Йорку, так і в цілій Організації Оборони Лемківщини.

Приємною хвилиною вечора було, коли голова Крайової Управи ООЛ М. Дупляк і фінансовий референт Крайової Управи Ст. Косцюлек вручили на руки голови 1-го Відділу ООЛ Теодора Малиняка грамоту за 60 літ існування і праці цього найстаршого відділу ООЛ в Америці.

Під час бенкету голос забирали всі гості із-за президіального стола. В їх доповідях цікаво було почути про минуле, сучасне і майбутнє, яке стоїть перед українцями живучими в межах України, як і у діаспорі. Корнило Баб'як, заслужений і почесний член 1-го Відділу, поділився спомином про те, як 60 літ тому назад народилася перша клітина ООЛ — 1-ий Відділ в Нью-Йорку. Протягом 60-ти літ організація

"СВЯТ-ВЕЧІР" У ІРВІНГТОНІ, Н.ДЖ.

22 січня 1994 р. в залі Українського Народного Дому в Ірвінґтоні, Н.Дж. відбулась традиційна різдвяна зустріч — "Свят-вечір" сполучена з відзначенням роковин 22 Січня.

Заля прибрана святочними квітами, ялинкою, світлом свічок надавала святочний настрій. Голова Відділу ООЛ Володимир Кікта привітав чисельно зібраних гостей, представників міської Ради Ірвінґтону і Ньюарку, голову КУ ООЛ Марійку Дупляк, представників громадських організацій, голів сусідніх братських Відділів ООЛ і всю святочну громаду радісним "Христос Рождається". Маєстро Михайло Стенчишин з дружиною Олею відспівали кілька колядок разом із святочною українською громадою.

Пані Іванна Кононів віддеклямувала вірш "Різдво", а відтак голова Крайової Управи ООЛ в Америці М. Дупляк зложила святочний привіт.

Опісля голова 5-го Відділу ООЛ виголосив "Святоче слово" з відзначенням роковин 22 Січня, згадав Крути, символ безмежного героїзму української молоді, та храм слави і чести української нації.

Продовжуючи програму вечора, короткий привіт з проклямацією 22 Січня склали міський радний Ірвінґтону і представник президента Клінтона з Вашингтону. Офіційну частину "Свят-вечора" закінчено

українським національним гимном "Ще не вмерла Україна", після чого парох української католицької церкви св. Івана Хрестителя о. Франко Шедак благословив трапезу святочних страв, які приготували наші пані.

Усміхнені обличчя, святочний настрій, лунають коляди — зібрані на залі — мов одна об'єднана родина.

Цього року 5-ий Відділ ООЛ продовжує "Свят-вечір", свою 30-літню традицію, бож вона мов символічний середник до об'єднання сім'ї, близької і далекої родини, громади та цілих поколінь між собою.

Зміст "Свят-вечора" полягає на щирій любові, родинній, громадській та християнській атмосфері народження Спасителя світу. Тож ми не шкодуємо зусиль, щоб ту святую вечерю відбути спільно з усіма членами 5-го Відділу ООЛ.

На закінчення вечері голова 5-го Відділу ООЛ щиро і сердечно подякував всім присутнім, які взяли участь не зважаючи на снігові завії й морози. Святочну програму закінчено молитвою "Бог Предвічний".

Відтак розпочалась забава при звуках оркестри "Хлопці зі Львова", де гості бавились до 4-ої години ранку і з великим співом українських коляд розійшлись до хат.

В. К.

розрослась до такої міри, що створилась потреба скликання світового конгресу, який став великою подією серед всіх українців.

Запрошені гості бенкету з увагою слухали всіх доповідей, як своєрідної лекції історії; історії про безмежну любов до рідної землі та працю лемків для добра Батьківщини — України.

Опісля відбулась мистецька частина з участю оркестри "Вечори в Карпатах" під проводом Романа Віятника. Бенкет закінчився відспіванням національного гимну "Ще не вмерла Україна", а опісля при звуках оркестри гості бавились до білого ранку.

З нагоди свята надійшло чимало письмових привітів: від єпископа Стамфорду — Кир Василя Лостена, Крайової Управи Об'єднання Лемків Канади, Фундації Українського Вільного Університету, Окружної Управи Відділів СУА в Нью-Йорку, пресового

Органу УБСоюзу "Народної Волі", 1-го Відділу СУА, 5-го Відділу ООЛ в Ірвінґтоні, 8-го Відділу ООЛ в Чикаго, 11-го Відділу ООЛ в Вотервліт. Привіти склали також представники поодиноких відділів ООЛ та представники багатьох організацій міста Нью-Йорк.

Крім привітів надійшли теж пожертви на потреби 1-го Відділу ООЛ: від Кредитівки "Самопоміч" в Нью-Йорку, управи 8-го Відділу ООЛ в Чикаго, родини Ст. Ярош з Кінпелъон Нью Джерсі, голови 5-го Відділу ООЛ в Ірвінґтоні — Володимира Кікта, голови 1-го Відділу СУА в Нью-Йорку — Лідії Магун, Володимира і Тані Копчинських, та Антона Вацлавського.

Всім прихильникам ООЛ, які надіслали привіти, побажання та пожертви з нагоди 60-ліття, Управа 1-го Відділу ООЛ та Організаційний комітет складають щиро подяку.

Зенон Войтович

ВІДДІЛИ ООЛ ПАССЕЙК, ЕЛІЗАБЕТ, ІРВІНГТОН ТА ДЖЕРЗІ СІТІ
запрошують всіх на

ТРАДИЦІЙНИЙ ФЕСТИН-ПІКНІК

який відбудеться в неділю, 7-го серпня, 1994 р. о год. 12:00 дня в Українському Культурному Центрі в South Bound Brook, NJ.

В програмі: мистецька частина, ЗАБАВА, лотерія та інші несподіванки. Смачна кухня в заряді наших пань.

З жалем повідомляємо членство Організації Оборони Лемківщини в Америці, що 17-го січня 1994 року відійшов у Вічність

св.п. МИХАЙЛО ШАШКЕВИЧ

народжений в селі Стежниця, на Лемківщині.

Покійний був довголітнім членом Головної Управи ООЛ, де виконував різні функції; активний у багатьох українських організаціях, заслужений громадський діяч.

Панахида відбулася у середу, 19-го січня 1994 р. в похоронному заведенні Дучинський-Черко в Йонкерс, Н.Й., де від Крайової Управи ООЛ прощав Покійного Микола Грицков'ян. Похорон відбувся в четвер, 20-го січня з української католицької церкви св. Михаїла, а опісля тлінні останки були перевезені на цвинтар св. Духа в Гемптонбург, Н.Й.

Залишив в глибокому смутку дружину Анну, сина Богдана з родиною, дочку Христю Оришкевич з родиною та ближчу і дальшу родину в США, Україні й Польщі.

Родині Покійного Михайла складаємо щирі вислови співчуття.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

Екзекутива Крайової Управи Організації Оборони Лемківщини в Америці

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

3-Й ВІДДІЛ ООЛ В ПАССЕЙКУ, Н.-ДЖ.

Загальні Збори 3-го Відділу Організації Оборони Лемківщини в Пассейку, Н.-Дж., відбулися в суботу, 4-го грудня 1993 р. Зборами керувала президія в складі: Іван Хомко — голова, Стефан Гованський — заступник та Марія Дупляк — секретар. Крайову Управу ООЛ в Америці репрезентувала на Зборах її голова — М. Дупляк.

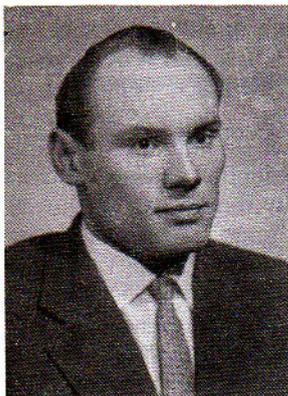
Управа Відділу на 1994 рік: Василь Гаргай — голова, Маріян Кош — заступник голови, Марія Дупляк — секретар, Михайло Карлицький — фінансовий реф., Степан Дупляк — організаційний реф., Анна Гаргай — культ.-освітний реф., Марія Кош і Анна Косцьолек — допомогіві реф., Василь Гавроняк і Теодор Марш — господарчі референти. *Вільні члени:* Марія Косцьолек, Іван Долошицький, Іван Куцап, Іванна Котляр, Дмитро Мацько, Іван Карлицький. *Контрольна комісія:* Іван Хомко — голова, Стефан Косцьолек і Юліян Котляр — члени. *Товариський суд:* Іван Бліха — голова, Петро Русинко і Антін Косцьолек — члени.

Управа і члени та гості Річних зборів 3-го Відділу ООЛ в Пассейку. Сидять зліва: М. Карлицький — фінансовий реф., І. Хомко — передсідник зборів, В. Гаргай — голова Відділу, М. Дупляк — голова КУ ООЛ, Ст. Косцьолек — член Контрольної комісії.

ODLWU Branch No. 3 Board members and Guests. Seated (l-r): M. Karlytsky, — treasurer, I. Chomko — general meeting Chairman, V. Harhay — branch president, M. Duplak — ODLWU national president, S. Kosciolik — member, branch auditing committee.

В П'ЯТУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ св.п. ЛЮБОМИРА П'ЄХА

Вже п'ять років минуло, коли відійшов від нас відомий громадський діяч, голова 5-го Відділу ОО в Ірвінгтоні, Н.Дж. св.п. Любомир П'єх.

В неділю, 27 лютого 1994 р. в церкві св. Івана Хрестителя в Ньюарку була відправлена Служба Божа з панахидою, яку служив о. Йосиф Денищук, ЧНІ.

В глибокому молитовному єднанні взяли участь голова Крайової Управи ООЛ в Америці Марія Дупляк, члени 5-го Відділу ООЛ з прапором, представники 3-го (Пассейк) і 7-го (Джерзі Ситі) Відділів ООЛ з прапорами і чисельна громада Ірвінгтону і околиць.

Дружина пані Леся втратила дорогого чоловіка, українська громада доброго громадянина, щирого

патріота, відданого сина ідеї самостійності й незалежності України, якому не прийшлося дочекати тих днів, для яких він жив та мріяв.

Ця втрата є дуже болючою не лише для дружини Лесі П'єх, але і для всіх членів ООЛ в Ірвінгтоні, Н.Дж., серед яких Покійний втішався великою пошаною.

Св.п. Любомир П'єх радів всіх, що було добре і корисне для української нації, та гірко болів над усім злим. Він щиро вірив у краще майбутнє своєї Батьківщини України і своєї вузкої землі — Лемківщини. Серце його горіло полум'ям любови до своєї родини, до України, а особливо до рідної Лемківщини. На жаль, доля його склалась так, що не дочекався він хвилини, коли Україна стала незалежною державою.

Ось таким ми знали св.п. Любомира, і таким він залишиться в нашій пам'яті навіки.

Вшановуючи пам'ять покійного Любомира П'єха, в п'яту річницю його смерті, управа 5-го Відділу ООЛ в Ірвінгтоні складає 100.00 дол. на Пресовий фонд журналу "Лемківщина".

В.К.

ПАМ'ЯТІ Д-Р АНТІНА ГОРБАЧЕВСЬКОГО

(В 50-ту річницю смерті)

З волі Всевишнього, далеко від батьківської хати, 25 квітня 1944 року, д-р Антін Горбачевський — адвокат в Чорткові, галицький громадський і політичний діяч, співзасновник Української Націонал-Демократичної партії, посол до Галицького союму і сенатор польського сенату — помер в Сяноці на 88 році життя. Проминуло вже 50 років з дня смерті цього "скитальця" і тому хоча згадати про нього, як про визначного громадянина, ім'я якого майже забуте серед нас.

Коли в березні 1944 р., більшовики зайняли Галичину і знов настала окупація міста Чорткова, де А. Горбачевський перебував з 1941 до 1944 року, тобто за часів німецької окупації, обставини заставили і його залишити рідні місця. Разом із сім'єю дочки, рятуючи життя перед східною навалою, Горбачевський виїхав товарним поїздом на захід. Дорогою у невідоме застала мандруючих втікачів дощова злива, слота і холод. По довгих днях приїхали вони до Сянока. Тут Горбачевський вичерпаний, втомлений і хворий з перестуди попав у місцеву лікарню, де якраз перебували д-р Степан Витвицький — заступник голови дипломатичної місії в Польщі і д-р Микола Лемішка — директор цієї ж повітової лікарні, і вони почали ним опікуватися. На початку здавалось, що Антін видужає, та виїде до Ропиці Руської, біля Горлиць, тобто далі на захід, де вже на нього чекали

його зять Іван Носик з одинокою донькою Лідією і внучкою Іриною і навіть реєстрація у місцевому Українському Допомоговому Комітеті (УДК).

Однак не судилось йому довше користати з гостинної Лемківщини, стан здоров'я погіршився і настала трагічна остання хвилина життя. Похорон д-ра А. Горбачевського відбувся у суботу, 29 квітня, з повітової лікарні о 3-ій годині по полудні. Українська громада Лемківщини випровадила його тлінні останки на вічний спочинок на старий цвинтар у Сяноці. Панахиди і похоронні обряди доконав Апостольський адміністратор отець д-р Олександр Малиновський в асисті: о. канцлера Богдана Липського, декана о. Боніновського, пароха о. Миколи Думанського, декана о. Омеляна Венгриновича, о. Володимира Жолкевича та інших. В цьому сумному і жалібному поході брали участь — крім найближчої родини — представники Українського Центрального Комітету Генеральної Губернії в Кракові д-р Мирон Коновалець — середувий брат Євгена, і Володимир Тимцюрак, а також голова УДК в Сяноці д-р Петро Біланюк; Іван Лазор — посадник міста Сянока; делегати міст Риманів, Лісько, Буківське і Коросно; директор лемківського кооперативного союзу Нагорняк; диригент чоловічого хору "Боян" в Сяноці — Михайло Іваненко і його члени.

Прощали Горбачевського ще й деякі громадяни Чорткова, які опинились тут втікаючи. Василь Мудрий — публіцист і голова Українського Національно-Демократичного Об'єднання (УНДО) прощав його

Return to "LEMKIVSHCHYNA"
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007

BULK RATE
U.S. POSTAGE
PAID
CLIFTON, NJ
PERMIT No. 937

НАШІ ВИДАННЯ

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ	40.00 ам.дол.
<i>(альбомний формат, тверда справа)</i>	
АННАЛИ, Ч. 2. Матеріали про Лемківщину	10.00 ам.дол.
АННАЛИ, Ч. 4. Матеріали про Лемківщину	15.00 ам.дол.
<i>(тверда, полотняна справа, 256 стор.)</i>	
АННАЛИ, Ч. 5. матеріали-документи про Лемківщину	20.00 ам.дол.
<i>(тверда, полотняна справа, 256 стор.)</i>	
Богдан І. Антонич. ЗІБРАНІ ТВОРИ	15.00 ам.дол.
<i>(м'яка справа, 400 стор.)</i>	
УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ З ЛЕМКІВЩИНИ (співаник)	5.00 ам.дол.
<i>(тверда справа, 400 стор.)</i>	
Марія Остромира. ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ. Повість.	10.00 ам.дол.
<i>(тверда, кольорова справа, 264 стор.)</i>	
Т. і М. Лопаткевич. МАЛА САКРАЛЬНА АРХІТЕКТУРА ЛЕМКІВЩИНИ	25.00 ам.дол.
<i>(тверда, полотняна справа, 490 стор.)</i>	
"БУДЬ ЗДРАВА ЗЕМЛИЦЕ"	5.00 ам.дол.
<i>(українські народні пісні про еміграцію)</i>	

Замовляти на адресу:

The Lemko Reaserch Foundation, Inc.
26 Elm Street
Clifton, New Jersey 07013